

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM İKİNCİ SINIF
ÖĞRENCİLERİNDE GÖRÜLEN YAZILI ANLATIM
BOZUKLUKLARI VE BU BOZUKLUKLARIN GİDERİLMESİ
İÇİN ÇEŞİTLİ ÖNERİLER - KALECİK/PURSAKLAR ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Burcu İLASLAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ayşen KILIÇ

Ankara–2007

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Burcu İlaslan’a ait “Ortaöğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinde Görülen Yazılı Anlatım Bozuklukları ve Bu Bozuklukların Giderilmesi İçin Çeşitli Öneriler – Kalecik\Pursaklar Örneği” adlı çalışma tarihinde jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Adı- Soyadı

İmza

Üye(Tez Danışmanı):

Üye:.....

Üye:.....

Üye:.....

ÖZET

ORTAÖĞRETİM İKİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNDE GÖRÜLEN YAZILI ANLATIM BOZUKLUKLARI VE BU BOZUKLUKLARIN GİDERİLMESİ İÇİN ÇEŞİTLİ ÖNERİLER

Burcu İLASLAN

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayşen KILIÇ

Kasım, 2007

Ortaöğretim ikinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerini tespit etmek ve hangi anlatım bozukluğunun ne oranda görüldüğünü belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma, 2006–2007 eğitim-öğretim yılında Ankara’da seçilen 5 ortaöğretim okulunun 10.sınıf kısmında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma örneklemini oluşturan 228 öğrencinin yazılı anlatım kâğıtları tespit edilen 20 alt problem dâhilinde değerlendirilmiştir. Yazılı anlatım çalışması yaptırılan öğrencilerin dersine giren Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği ve görüşme formu uygulanmıştır.

Araştırma sonucuna göre öğrencilerde en fazla görülen anlatım bozuklukları gereksiz sözcük kullanımı (% 33), yapısal yanlışlıklardan kaynaklanan hatalar (%29) ve cümlelerin öğeleri arasındaki uyumsuzluk (%24)’tur.

Öğrencilerde en az görülen anlatım bozuklukları ise; karşılaştırma ya da sıralama yanlışları (% 0,43), ek-eylem eksikliği (% 0,87) ve çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması (%1,31)’dir.

Anlama dayalı anlatım bozukluklarının genel ortalaması % 10,25; dil bilgisiyle ilgili anlatım bozukluklarının genel ortalaması % 10,91’dir.

Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında görülen anlatım bozukluklarından yola çıkılarak bu bozuklukların en aza indirilmesi için nelerin yapılabileceği ile ilgili öneriler sunulmuştur.

Elde edilen bulgulara göre araştırma sahamıza giren öğrencilerin yazılı anlatım becerileri yeterli düzeyde değildir. Hâlbuki ortaöğretim ikinci sınıf düzeyine gelmiş bir öğrenci kendisini rahat, güzel, eksiksiz ve doğru bir şekilde ifade etme becerisini kazanmış olmalıdır.

ABSTRACT**THE EXPRESSION PROBLEMS IN GRADE 2 STUDENTS OF
SECONDARY SCHOOL AND VARIOUS RECOMMENDATIONS FOR
RECOVERY OF THEM**

Burcu İLASLAN

Master Program, Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Assistant Prof. Ayşen KILIÇ

December, 2007

This study conducted to fix the written expressing skills of the grade 2 students of secondary school and to identify the rate of expressing problems was realized in 10th class section of 5 selected secondary schools in Ankara in 2006-2007 Academic Year.

The written expressing papers of 228 students constituting the sampling of the study were evaluated in respect to the determined 20 sub-problem. The Scale to discover the reasons behind expressing problems and interview forms were applied to the Turkish Language and Literature Teachers teaching the students having problems in written expression.

According to the results of the study, the mostly seen expression problems are use of unnecessary vocabulary (33%), errors arising from structural mistakes (29%) and disagreement of sentence components.(%24)

The least seen expression problems are comparison or sequencing errors (0,43%), supplementary-verb missing 0,87%) and use of conflicting vocabulary in the same expression (1,31%).

General average of the expressing problems based on comprehension is 10,25% and general average of the expression problems related to grammar knowledge is 10,91%.

According to the findings, the written expression skills of the students falling within our study field is not at adequate level. A student of grade two in Secondary school should have gained the skill of self-expressing easily, properly and correctly.

ÖN SÖZ

Belirli bir eğitim sürecinden geçmiş olan bir bireyden ana dilini doğru, eksiksiz ve etkili bir şekilde kullanması; duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak anlatabilme becerisini kazanmış olması beklenir. Bu çalışmada sözlü anlatıma göre yazılı anlatımın etkisi ve kalıcılığının daha çok olduğu düşünülerek ortaöğretimin ikinci kademesindeki öğrencilere yazılı anlatım çalışması yaptırılmış ve bu çalışmalardan yola çıkılarak öğrencilerin yazılı anlatım becerileri tespit edilmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde, incelenen konuya bağlı olarak ana dili, ana dili öğretiminin önemi, dil ve anlatım programının hareket noktası ve amacı, anlatım, yazılı anlatım, yazılı anlatımın önemi, müfredat programlarında kompozisyon dersi, anlatım bozukluğu ve türleri üzerinde durulmuştur. Problem durumuna bağlı olarak da araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, sayıltıları ve tanımları belirtilmiştir.

İkinci bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, verilerin analizi konuları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında tespit edilen anlatım bozukluklarının hangi okulda ne oranda olduğu görüldüğü belirlenmiş, öğretmenlere yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği ve görüşme formu uygulanmış ve elde edilen bu bulgular yorumlanmıştır.

Dördüncü bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlar belirlenmiş ve öğrencilerde görülen anlatım bozukluklarını en aza indirmek için nelerin yapılması gerektiği ile ilgili öneriler sunulmuştur.

Çalışmam boyunca beni sürekli yüreklendirip bana yol gösteren değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ayşen KILIÇ'a, çalışma sürecinde görüşlerinden yararlandığım Sayın Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU'na ve Yrd. Doç.Dr. Asiye DUMAN'a, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen sevgili aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR CETVELİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.2.1. Alt Problemler.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Varsayımlar	5
1.7.Kavramsal Çerçeve.....	6
1.7.1. Ana Dili.....	6

<i>1.7.2. Ana Dili Öğretiminin Önemi.....</i>	<i>6</i>
<i>1.7.3. Dil ve Anlatım Programının Hareket Noktası ve Amacı.....</i>	<i>7</i>
<i>1.7.4. Anlatım, Yazılı Anlatım.....</i>	<i>10</i>
<i>1.7.5. Yazılı Anlatımın Önemi</i>	<i>12</i>
<i>1.7.6. Müfredat Programlarında Kompozisyon Dersi.....</i>	<i>13</i>
<i>1.7.7. Anlatım Bozukluğu</i>	<i>16</i>
<i>1.7.8. Anlatım Bozukluğu Türleri</i>	<i>17</i>
<i>1.7.8.1 Anlamla İlgili Anlatım Bozuklukları.....</i>	<i>19</i>
1.7.8.1.1. Gereksiz Sözcük Kullanımı.....	19
1.7.8.1.2. Yanlış Yerde Kullanılan Sözcük.....	20
1.7.8.1.3. Çelişen Sözlerin Aynı İfadede Kullanılması.....	21
1.7.8.1.4. Anlam Belirsizliği.....	22
1.7.8.1.5. Karşılaştırma ya da Sıralama Yanlışları.....	23
1.7.8.1.6. Özenti Kullanımlar/ Çeviri Yanlışları.....	24
1.7.8.1.7. Cümlede Mantık Hatasının Bulunması.....	25
1.7.8.1.8. Deyimlerin ve Atasözlerinin Yanlış Kullanımı.....	26
1.7.8.1.9. Sözcük Seçimine Dikkat Edilmemesi.....	27
1.7.8.1.10. Noktalama İşaretlerinin Yanlış ya da Eksik Kullanımı.....	28
<i>1.7.8.2 Dil Bilgisiyle İlgili Anlatım Bozuklukları.....</i>	<i>28</i>
1.7.8.2.1. Öge Eksikliği.....	28
1.7.8.2.2. Cümlelerin Ögeleri Arasındaki Uyumsuzluk.....	29
1.7.8.2.3. Kelime Gruplarının Yanlış Kurulması.....	30
1.7.8.2.4. Eylemsilerin Yanlış Kullanımı.....	31
1.7.8.2.5. Bağlaçlarla İlgili Yanlışlıklar.....	32
1.7.8.2.6. Zaman ve Kişi Eki Uyumsuzluğu.....	33

1.7.8.2.7. Çatı Uyumsuzluğu.....	33
1.7.8.2.8. Ek-Eylem Eksikliği.....	34
1.7.8.2.9. Çoğul Ekinin Yanlış Kullanımı.....	35
1.7.8.2.10. Yapısal Yanlışlıklar.....	36
1.8. Tanımlar/ Terimler	37

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli	38
2.2. Evren ve Örneklem	39
2.3. Veri Toplama Tekniği	39
2.4. Verilerin Analizi	40

III. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLANMASI

3.1. Bulgular	41
3.2. Yorum	95

IV. BÖLÜM

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar	106
4.2. Öneriler	107

KAYNAKÇA.....	112
----------------------	------------

EKLER

EK-1: Uzman Görüşü	117
EK-2: Yazılı Anlatım Bozukluklarının Sebeplerini Belirleme Ölçeği	118
EK-3: Öğretmenlerle Görüşme Formu	121
EK-4: İncelenen Yazılı Anlatım Kâğıtlarının Örnekleri.....	124

KISALTMALAR CETVELİ

AÜ : Ankara Üniversitesi

f : Frekans

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

METEM: Mesleki Teknik Eğitim Merkezi

s : sayfa

TTK : Talim Terbiye Kurulu

TDK : Türk Dil Kurumu

vd. : Ve diğerleri

vs : Ve saire

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Uygulama Yapılan Okullar Listesi

Tablo 2: Gereksiz Sözcük Kullanımının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 3: Yanlış Yerde Kullanılan Sözcüklerin Okullarda Görülme Oranı

Tablo 4: Çelişen Sözlerin Aynı İfadede Kullanılmasının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 5: Anlam Belirsizliğinin Okullarda Görülme Oranı

Tablo 6: Karşılaştırma ya da Sıralama Yanlışlarının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 7: Özenti Kullanımlar ve Çeviri Yanlışlarının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 8: Cümlede Mantık Hatasının Bulunmasının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 9: Deyimlerin ve Atasözlerinin Yanlış Kullanımının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 10: Sözcük Seçimine Dikkat Edilmemesinin Okullarda Görülme Oranı

Tablo 11: Noktalama İşaretlerinin Yanlış ya da Eksik Kullanımının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 12: Cümledeki Öge Eksikliğinin Okullarda Görülme Oranı

Tablo 13: Cümlelerin Ögeleri Arasındaki Uyumsuzluğun Okullarda Görülme Oranı

Tablo 14: Kelime Gruplarının Yanlış Kurulmasının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 15: Eylemsilerin Yanlış Kullanımının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 16: Bağlaçlarla İlgili Yanlışlıkların Okullarda Görülme Oranı

Tablo 17: Zaman ve Kişi Eki Uyumsuzluğunun Okullarda Görülme Oranı

Tablo 18: Çatı Uyumsuzluğunun Okullarda Görülme Oranı

Tablo 19: Ek-Eylem Eksikliğinin Okullarda Görülme Oranı

Tablo 20: Çoğul Ekinin Yanlış Kullanımının Okullarda Görülme Oranı

Tablo 21: Yapısal Yanlışlıkların Okullarda Görülme Oranı

Tablo 22: Kalecik Lisesi’ndeki Yazılı Anlatımların Değerlendirilmesi

Tablo 23: Kalecik Sağlık Meslek Lisesi’ndeki Yazılı Anlatımların Değerlendirilmesi

Tablo 24: Kalecik İmam-Hatip Lisesi’ndeki Yazılı Anlatımların Değerlendirilmesi

Tablo 25: Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi’ndeki Yazılı Anlatımların Değerlendirilmesi

Tablo 26: Keçiören Pursaklar Lisesi’ndeki Yazılı Anlatımların Değerlendirilmesi

Tablo 27: Yazılı Anlatımların Genel Değerlendirilmesi

Tablo 28: Yazılı Anlatım Bozukluklarının Sebeplerini Belirleme Ölçeği

Tablo 29: Öğretmenlerin “Anlatım Bozukluğu Konusunu Anlatırken Ağırlıklı Olarak Hangi Yöntem ve Tekniği Kullanıyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 30: Öğretmenlerin “Anlatım Bozukluğu Konusunu Öğretirken Zorlanıyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 31: Öğretmenlerin “Öğrencilerin Yazılı Anlatım Kâğıtlarında Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları mı Dil Bilgisiyle İlgili Anlatım Bozuklukları mı Daha Fazla Görülüyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 32: Öğretmenlerin “Anlatım Bozukluğu Konusuna Başlarken Derse Nasıl Giriş Yapıyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 33: Öğretmenlerin “Anlatım Bozuklukları Konusunu İşlerken Ders İçi Etkinliklerde Daha Çok Hangi Nitelikte Sorular Soruyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 34: Öğretmenlerin “Öğrencilerdeki Anlatım Bozukluklarını En Aza İndirmek İçin Ne Tür Etkinliklerde bulunuyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 35: Öğretmenlerin “Konunun Amaç ve Hedefleri Doğrultusunda Daha İyi Anlaşılması İçin Önceden Hazırlık Yapıyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tablo 36: Öğretmenlerin “Anlatım Bozuklukları Konusuyla İlgili Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Altı Sorularını Kullanıyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu:

Bireyin ana dili eğitimi ne kadar sağlam olursa, birey kendisini o kadar iyi ifade eder ve kendisini ifade edebildiği ölçüde vardır. Kendisini ifade edebilmesi de dili kullanma becerisine bağlıdır. Ana dilimizi en iyi ve en doğru şekilde kullanmak aynı zamanda millî bir meseledir. Bu bilinç okul sıralarında öğrencilere verilirse, dilimizi en iyi şekilde nasıl kullanacakları anlatılırsa; Türkçeyi daha iyi konuşan, dilimize gereken önemi veren bireyler yetiştirmek mümkün olacaktır.

Ana dili öğretiminde anlatım bozuklukları konusu inkâr edilemeyecek kadar önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple öğrencilerdeki anlatım bozukluklarının tespit edilip bunların giderilme yollarının bilimsel bir çalışma ile saptanması, hem öğrencilerdeki dil bilincini ve zevkini geliştirir hem de kendilerini doğru ve güzel bir şekilde ifade etmelerini sağlayıp sağlıklı iletişim kuran öğrenciler yetiştirmemizi sağlar. Bu yüzden bu araştırma, akademik düzeyde önemli bir yere sahiptir.

“ Ana dili öğreniminin temel gayelerinden biri, gençlerin dinlediklerini, okuduklarını doğru anlamaları ise, biri de duygu ve düşüncelerini doğru ve yeterince anlatmalarıdır. Dinlemek ve okumak ana dilde bir ölçüde pasif bir faaliyet; anlatmak ise aktif bir faaliyettir. İnsan, gayesini söz veya yazı ile anlatmak için, zihninde düşüncelerini belirler, düzenler; kelimeler seçer, cümleler kurar, tesirli ifade yolları

arar. Bir dili kazanmış sayılmak için, o dille duygu ve düşüncelerini sözlü veya yazılı anlatabilmek gerekir. Bugünün vatandaşı için sözlü ve yazılı ifade, vazgeçilmez birer beceri olmuştur. Bundan dolayı anlatım becerileri, ana dili eğitimi programlarında bugün çok önemli ve geniş bir yer almıştır.

İfade, bir kişinin yetiştirme seviyesini anlatır. İnsan, üzerinde konuştuğu veya yazdığı konuyu, yaşayarak, okuyarak edindiği bilgilere, kanaatlere göre düşünür, derinlere inebilir. Hadiselerin sebeplerini bulur, sonuçlarını tasarlar. Hayat boyunca edindiği tespitlerini, hatıralarını ekleyerek, anlatımı inandırıcı kılar. Kelime hazinesinin zengin veya yetersiz oluşu, düşüncelerinin ifadesine yansır.

Konuşmayan, iyi konuşma becerisi; yazmayan iyi yazma becerisi kazanamaz. Anlatım becerisini, konuşturarak, yazdırarak öğretmek gerekir. Doğru konuşma, doğru yazma yalnız kural öğretmekle kazandırılmaz. Kuralların uygulama içinde verilmesi ve uygulama ile birer alışkanlık niteliği alması gerekir”(Korkmaz vd., 2001:297)

1.2. Problem Cümlesi:

Ortaöğretim onuncu sınıf öğrencilerinde görülen anlatım bozuklukları nelerdir ve bu anlatım bozukluklarının en aza indirilmesi için neler yapılmalıdır?

1.2.1. Alt Problemler:

1.2.1.1. Ortaöğretim onuncu sınıf öğrencilerinde hangi tür anlatım bozukluğu daha fazla görülmektedir?

1.2.1.2. Onuncu sınıf öğrencilerinde görülen anlatım bozukluklarının türlerine göre oranları nelerdir?

1.2.1.3. Müfredat programlarında kompozisyon derslerine ne kadar yer verilmiştir?

1.2.1.4. Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri anlatım bozukluğu konusunda doğru yöntem ve teknikleri, etkinlikleri uyguluyorlar mı?

1.2.1.5. Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin onuncu sınıf öğrencilerinde hangi tür anlatım bozukluğunun ne oranda görüldüğü ile ilgili tespitleri doğru mudur?

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarının tespit edilmesinde uygulayacağımız yöntem, öğrencilere yazılı anlatım çalışması yaptırıp bu çalışmalardaki yanlışların belirlenmesi olacaktır. Bu çalışmalarda öğrencilerin doğru düşünmeyi bilip bilmedikleri ve düşündüklerini ne derece doğru ifade ettikleri ortaya çıkacaktır. Yazılı anlatım, anlatımın en etkili ve kalıcı olan şeklidir. Öğrencilerin, anlatımın en etkili ve kalıcı şekli olan yazılı anlatımı ne derece doğru kullandıklarının tespit edilip yazılı anlatım çalışmalarındaki yanlışların giderilmesi için çeşitli öneriler sunulması dil öğretimi açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki bozukluklardan yola çıkarak bu bozuklukların nasıl giderilebileceği ile ilgili öneriler sunmak ve böylece sağlıklı iletişim kuran bireyler yetiştirmektir.

Öğrenciler yazılı anlatıma karşı biraz çekingen davranırlar.Öğrencinin yeterli bilgi birikimine sahip olmaması, kağıda dökmek istediği duygu ve düşüncelerinin tam olarak oluşmaması bu çekingenliğin sebepleri arasındadır.Ayrıca yazılı anlatımda her söz, duygu ve düşünce kalıcılık kazanır. Bu yüzden de yazılı anlatımdaki hata ile her an, her yerde karşılaşmak mümkündür.Bu sorumluluk duygusu da öğrencileri yazılı anlatımdan uzaklaştırır.

Öğrencilerin yazılı anlatım becerisini geliştirmek için öğrencilere dil bilgisi kurallarının en iyi şekilde öğretilmesi gerekir. Dil bilgisi, dilimiz doğru konuşulsun, yazılsın ve kullanılsın diye öğretilir. Dil bilgisi içerisinde de anlatım bozuklukları konusu önemli bir yere sahiptir. Doğru ve iyi bir anlatım bozukluklarından arınmış olmalıdır.

Bütün bu bilgiler ışığında hem Millî Eğitim hem de Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi alanında yapılan akademik çalışmalar açısından, yapılan bu çalışmanın önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada temel amaç, Lise 2. sınıf düzeyindeki öğrencilerde görülen anlatım bozukluklarının tespit edilip bunların nedenleri üzerinde durulması, bu bozuklukların giderilmesi için çeşitli öneriler sunulması ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminin temelini oluşturan ana dilimizin öğrenciler tarafından ne derece doğru, eksiksiz ve güzel kullanıldığını tespit etmektir. Bu temel amaç etrafında yer alan yan amaçlarımız ise şu şekilde ifade edilebilir:

- Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarının nedenlerini tespit etmek
- Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarını tespit ettikten sonra bunların giderilmesi ile ilgili öneriler sunmak
- Ortaöğretimin genel amaçlarından hareketle öğrencilere kazandırılması gereken davranışların dili doğru kullanma becerisi açısından gerçekleştirilme durumunu tespit etmek

- Türk Dili ve Edebiyatı, Dil ve Anlatım derslerinde öğrencilerin duygularını, düşüncelerini doğru cümlelerle doğru şekilde ifade edebilmeleri için derslerde yapılan sunumun doğruluk derecesini belirlemek
- Öğrencilere dil bilinci aşlamak için yapılması gerekenleri belirlemek
- Öğrencilerin imlâ kurallarının ve noktalama işaretlerinin önemini kavramasını sağlamak

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Ankara ilinden seçilmiş olan ortaöğretim kurumlarındaki 10.sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım çalışmalarının değerlendirilmesi ve bu öğrencilerin dersine giren Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği ve görüşme formu uygulanması ile sınırlandırılmıştır. Seçilen okullardaki 228 öğrenci ve bu öğrencilerin dersine giren 7 öğretmen üzerinde araştırma yapılmıştır.

1.6. Varsayımlar

1.Araştırmada kullanılacak örneklemin, evreni temsil eder nitelikte olduğu kabul edilmiştir.

2.Öğretmenlerle yapılacak görüşmelerle ve öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarıyla elde edilecek verilerin objektif olduğu varsayılmıştır.

3.Araştırma sırasında kullanılan bilgi toplama ve görüşme formlarının veri toplamada geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

4.Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında yanlışlara her zaman aynı oranda rastlandığı kabul edilmiştir.

1.7. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında öncelikle ana dilinin ve ana dili öğretiminin önemine değinilmiştir. Daha sonra dil ve anlatım programının hareket noktası ve amacı, anlatım, yazılı anlatım, yazılı anlatımın önemi, müfredat programlarında kompozisyon dersi, anlatım bozukluğu kavramı ve anlatım bozukluğu türleri üzerinde durulmuştur.

1.7.1. Ana Dili

“Ana dili, bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel bir insan yığını olmaktan çıkartıp uluslaştıran en önemli etkenlerden biridir. Aynı ana dili soluyanlar, aynı ana dilin havasını bilinçaltına indirmiş olanlar arasında bir yakınlık doğar. Bu, ana dilin insan kişiliğini bilinçlendirmedeki etkisinden, evrene bakış açılarının ortaklığından gelir. Bu ortaklığa, ana dilin bireyleri bağlama gücüne ana dili duygusu adı verilir. Bu duygu, ana dili öğrenmenin ilk aşaması olan bebeklik ve çocukluk yıllarında oluşmaya başlar, bilinçaltını ve bilinci kuşatarak bütün yaşamı boyunca gelişir” (ÖZDEMİR, 1983:22).

1.7.2. Ana Dili Öğretiminin Önemi

Dil, kültürün en önemli unsurlarından biridir ve bir ulus kültürüne sahip çıktığı ölçüde gelişir. Kültürün önemli unsurlarından biri olan ana dilini en iyi şekilde öğretmek, ülkenin geleceğine sahip çıkmak bakımından önemlidir.

Dil; düşüncelerimizi, duygularımızı aktarmamızı sağlayan bir araçtır. Ana dili eğitimi sağlam olan bireyler, düşüncelerini daha etkili ve eksiksiz bir şekilde dile getirirler. Ana dilinin inceliklerini bilerek ana dilini doğru, güzel ve etkili bir şekilde kullanan kişiler kendilerini eksiksiz bir şekilde ifade etme becerisine sahiptirler.

“Eğitimin asıl gayesi, çocuğu, mensubu bulunduğu toplumun medeniyet dünyasındaki yerini iyi tespit eden, içinde yaşadığı toplumun kıymet hükümlerini tanıyan, benimseyen; “milli benlik” ve “kültürel kimlik” kazanmış bir fert olarak toplumla uyum içinde yaşayan insan haline getirmek; başka bir deyişle onun sosyalleşmesini sağlamaktır. Çocuğu toplumun seçkin bir üyesi yapmak ve onun sosyalleşmesini sağlamak için en uygun yol ana dilini öğretmektir. Gördüğünü tanıyan, dinlediğini ve okuduğunu anlayan, anladıklarını etkili biçimde anlatan insan haline getirmek için de en uygun araç Türkçe-Dil Bilgisi, Türkçe-Kompozisyon ve Edebiyat dersleridir. Bu derslerde, dil becerileri dediğimiz dinleme, okuma, konuşma ve yazma yeteneğini geliştirmek, Türkçemizi etkili bir biçimde kullanma alışkanlığını kazandırmak mümkündür” (KARAKUŞ, 2002:15).

Ana dili eğitimi sağlam olan bireyler; hızlı okuyup okuduklarını doğru bir şekilde anlayan, zengin bir sözcük dağarcığına sahip, ulusal-evrensel değerlerin farkında, sağlıklı iletişim kurma yeteneğine ve dil bilincine sahip olan kişilerdir.

1.7.3. Dil ve Anlatım Programının Hareket Noktası ve Amacı

Dil ve Anlatım dersinde, konuşulan ve yazılan dilin; anlamı, sesi, görünüşü, çağrışım değeri ve kurallarıyla bir sistem olduğu, bu sistemdeki öğelerin kullanım esnasında yeni değerler ve anlamlar kazandığı, her düzeydeki dil göstergesi ve dil birliklerinin şekil ve anlam olmak üzere iki yönü bulunduğu; ancak bunları birbirinden ayırmanın imkânsız olduğu gibi hususlar temel hareket noktası durumundadır.

Dil ve Anlatım dersinin hareket noktası, dili kullanmanın, bilgiden çok beceriye dayandığı gerçeğidir. Dili kullanma becerisinin insanın her türlü etkinliğinde önemli rolü olduğu bilinmektedir; çünkü insan, kültür alanını ana diline göre ve ana dilinin imkânlarıyla şekillendirir, kendini ve dünyayı dil aracılığıyla anlamlandırır.

Dil ve Anlatım dersinin genel amaçları aşağıda sıralanmıştır.

Genel Amaçlar:

1. Dilin rolünü ve önemini kavratmak
2. Dil-kültür ilişkisini kavratmak
3. İletişim aracı olarak dilin işlevlerini kavratmak
4. Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneği kazandırmak
5. Türkçenin dünya dilleri arasındaki yerini kavratmak
6. Kelime, cümle ve metin düzeylerinde dil-anlam ilişkisini kavratmak
7. Günlük hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak yazma ve konuşma becerisi kazandırmak
8. Metin ve metin parçalarını, doğru ve güzel okuma, doğru anlama, yorumlama becerileri kazandırmak
9. Anlatım türlerinin özelliklerini kavratmak
10. Her anlatım türünde yazma becerisi kazandırmak
11. Metin türlerinin özelliklerini kavratmak

12 .Dinlediklerini ve okuduklarını doğru inceleme ve anlama becerisi kazandırmak

13. Türkçenin kendine özgü ses, yapı ve anlam özelliklerini metinler çevresinde kavratmak

14. Dil bilgisi kurallarını; ses, kelime, kelime grubu, cümle ve metin düzeylerinde doğru uygulama becerisi kazandırmak

15. Sanat metinlerini anlama, inceleme ve değerlendirme becerisi kazandırmak

16. Tartışma, değerlendirme becerisi kazandırmak

17. Türkçenin köklü bir dil ailesinden geldiği bilincini kazandırmak

18. Türk diliyle edebi zevk ve estetik değerler taşıyan eserler verildiğini kavratmak

19. Türkçenin milli birlik ve bütünlüğümüzün vazgeçilmez unsurlarının başında geldiğini benimsetmek

20. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma faaliyetlerinde Türkçenin yazım kurallarına, söyleyiş özelliklerine ve inceliklerine özen göstermelerini sağlamak

21. Dinlediklerini, okuduklarını, anladıklarını, düşündüklerini söz ve yazıyla planlı, etkili, akıcı, anlaşılır biçimde ifade edebilmelerini sağlamak

22. Konuşurken ve yazarken anlatım kurallarına uymalarını sağlamak

1.7.4. Anlatım, Yazılı Anlatım

Anlatım

Anlatım; kişinin duygularını ve düşüncelerini söz ya da yazı ile başkasına anlatmasına denir.

Anlatmak kelimesi Türkçe sözlükte “Bir konu üzerinde açıklamada bulunmak, bilgi vermek, izah etmek” (TDK,1998:114), anlatım ise “Anlatmak işi, bir duyguyu, düşünceyi, bir konuyu söz veya yazı ile bildirme, ifade” (TDK, 1998:113) biçiminde tanımlanmaktadır.

İnsanlar sözlü ya da yazılı anlatım aracılığıyla iletişim kurarlar. Sağlıklı iletişim, anlatım aracı olan dilin doğru, güzel ve etkili kullanılmasına bağlıdır.

Anlatım insanın kendisini ifade edebilme becerisidir ve anlatım becerisinin eğitimde önemli bir yeri vardır. Öğrenci kendisini ne kadar iyi ifade ederse eğitimdeki başarısı da o ölçüde yükselir. Anlatımı bozuk olan bireylerden başarı beklemek çok doğru olmaz.

“Anlatım eğitimi başlıca şu amaçları gerçekleştirmeye çalışır:

Düşüncelerini, duygularını açıkça belirleyebilmek

Belirlediği düşünce ve duygularını sözle, yazıyla tam anlatabilmek,

Konuşma, yazma yöntem ve türlerini öğrenip kullanmak,

Anlatımın insan ilişkilerindeki önemini kavrayarak bu ilişkiyi sevgi ve saygıyla yaşatacak yolları öğrenip uygulamak,

Ana dilinin doğru konuşma ve yazma kurallarını öğrenmek,

Konuşma ve yazma isteği duymak” (GÖĞÜŞ, 1991:2).

Yazılı Anlatım

Bireyler duygularını, düşüncelerini sözlü ya da yazılı anlatım yoluyla aktarabilirler.

Yazılı anlatım, fikir ve düşünceleri, duygu istekleri mantıklı ve disiplinli bir şekilde yazılı olarak ifade edebilmektir. Yazılı anlatım disiplin gerektirdiği için iyi bir yazılı anlatım sürekli okumayı ve edindiklerini plânlı, programlı, düzenli bir şekilde aktarmayı gerektirir. Sözlü anlatım bir anlamda yazılı anlatımın hazırlayıcısı durumundadır. Aslında eğitim-öğretimin temelini sözlü anlatım oluşturmaktadır. Öğretmen-öğrenci arasındaki bilgi alışverişi en çok sözlü anlatım ile yapılır. Sözlü anlatımı gelişmiş olan öğrencilerin yazılı anlatımda daha başarılı olacağı söylenebilir; çünkü sözlü anlatımdaki başarı yazılı anlatıma yansır.

Yazılı anlatımın belirleyici özelliği düşünmektir. Sözlü anlatımdaki anlatım hızı, düşünmeyi zaman zaman ikinci planda bırakır; önemli bazı ayrıntıların görülmesini engelleyebilir; sorunun tek taraflı değerlendirilmesine yol açabilir. Yazılı anlatımda ise ele alınan sorun bütün boyutlarıyla ve bir düzen içinde değerlendirilir.

Yazma, konuşma gibi bir anlatım yoludur. Ancak ondan ayrı beceriler de gerektirir; her konuşan söylediğini yazamaz. Bundan dolayı, ilkokula konuşmayı öğrenerek gelmiş olan çocuklara, yazılı anlatıma alıştırmak için yazma çalışmaları yaptırılır. Yazma becerisini kazanma çalışmaları, ortaöğretimde de önemli bir yer tutar.

Yazma ve konuşma farklı özelliklere sahiptir. Yazı, konuşmadaki ses, vurgu, yüz, el, kol hareketleriyle anlatma olanaklarından yoksundur. Ancak yazı konuşmada

olmayan kalıcılık özelliğine sahiptir. Bu yüzden de konuşmada kimi yanlışlar fark edilmez; ama yazı okuyanın gözü önünde durduğu için hatalar hemen göze çarpar. Yazan kişi, bu yönere özen gösterdiği için yazı, konuşmaya göre daha açık, doğru ve güvenilir bir nitelik taşır.

1.7.5. Yazılı Anlatımın Önemi

Yazının milletlerin hayatındaki önemi büyüktür. Kültür unsurları yazı sayesinde nesilden nesile aktarılır. Yazının amacına uygun olarak kullanılabilmesi için de anlatımın doğru ve tam olması şarttır. Ayrıca yazılı anlatım sözlü anlatımda olmayan kalıcılık özelliğinden dolayı daha fazla disiplin ve dikkat gerektirmektedir.

“Yazının icadıyla söz yazıya geçirilmiş; insanlar düşüncelerini başka yerdeki insanlara ve gelecekte yaşayacak olanlara aktarabilme imkanına kavuşmuşlardır. Bugün geçmiş yazıyla öğreniyoruz; tarihi yaratanlar, olayları yazıya geçirdikleri için onlardan ders alabiliyoruz”(YAMAN, 1998:32).

“Yazdığı yazı, kişinin o konudaki bilgisini, yaşantılarını, anlayışlarını, zihin düzeyini, sözcük dağarcığını ve kişisel anlatım gücünü yansıtır. Yazmanın bu temelleri, bir gençte yaşı ve öğrenimiyle birlikte gelişeceğine göre, yazma yeteneği de bu gelişmeye koşut bir ilerleme gösterir. Öğretmen, gençlerin yazma başarısını zihinsel olgunlukla artırmaya çalışmalıdır”(GÖĞÜŞ, 1978:236).

İnsanda anlatma isteği doğuştan gelen bir eğilimdir ve insan, sözlü ya da yazılı olarak bir şeyleri anlatma ihtiyacı içerisinde. Kompozisyon kavramı da insanın düzene olan ihtiyacından ve düzen tutkusundan doğmuştur. Kompozisyon, duygu ve düşüncelerin düzgün ve etkili anlatımıdır. Kompozisyonun insan ve toplum ilişkilerinde büyük değeri vardır.

1.7.6. MÜFREDAT PROGRAMLARINDA KOMPOZİSYON DERSİ

1924-2005 yılları arasında yapılan müfredat programları incelendiğinde Dil ve Anlatım Derslerinde kimi yıllarda köklü, kimi yıllarda ise ufak tefek değişiklikler olduğu tespit edilmiştir.

- 1.1. 1924–1949
- 1.2. 1954–1992
- 1.3. 1992–1998
- 1.4. 2005

1.1. 1924–1949 yılları arasındaki Müfredat Programlarında Dil ve Anlatım Dersleri ile ilgili önemli değişiklikler

- 1924 Müfredat Programı’nda Edebiyat dersi sadece “okuma”ya dayalıdır. Program Arap alfabesiyle kaleme alınmıştır.
- 1927 Müfredat Programı’nda “okuma”nın yanında “tahrir” (kompozisyon) çalışmalarına da yer verilmiştir. Ders saatleri, 1 saat Edebiyat Tarihi, 1 saat Okuma ve 1 saat Tahrir (kompozisyon) olarak belirlenmiştir. Program Arap alfabesiyle kaleme alınmıştır.
- 1928 yılında Arap alfabesinin bırakılıp Türk alfabesine geçilmesiyle Türk alfabesiyle hazırlanan kitaplar ile dil ve edebiyat öğretimi yapılmaya başlanmıştır.
- 1929 Müfredat programı ortaokul Türkçe ve lise edebiyat programlarının temelinde aynı olduğu düşüncesiyle iki ayrı ad yerine “Türkçe” olarak adlandırılmıştır.

- 1934,1935,1936 yıllarında Türk Dili'ndeki sadeleştirme çalışmaları müfredat programlarına yansımıştır.
- 1949'a kadar Türk Dili ve Edebiyatı dersleri "edebiyat" ve "tahrir" olarak adlandırılmıştır.
- 1938'den 1949'a kadar ortaöğretim süresi üç yıldır. Üç yıllık süre içinde hangi sınıfta hangi konuların anlatılacağı belirtilmeyip genel olarak konulardan bahsedilmiştir, inisiyatif öğretmene bırakılmıştır.
- 1949'dan 1954'e kadar ortaöğretim süresi dört yıla çıkartılmıştır.
- 1952 yılında Türk Dili ve Edebiyatı Müfredat Programı yine değişmiştir. Programın başında "Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri genel olarak Okuma, Kompozisyon ve Dil Bilgisi bölümlerini ihtiva eder." Şeklinde bir ifadeden sonra Okuma ve Edebiyat, Kompozisyon ve Dil Bilgisi ile ilgili amaç metoda dair açıklamalar yapılmıştır.

1.2. 1954–1992 yılları arasındaki Müfredat Programlarında Dil ve Anlatım Dersleri ile ilgili önemli değişiklikler

- 1954 yılındaki programla kompozisyon dersi içinde yer alan türlerin uygulamasının sadece kabiliyeti olan öğrenciler tarafından yapılması kararlaştırılmıştır.
- 1957 yılında hazırlanan "Türk Dili ve Edebiyatı Müfredat programı" daha önce hazırlanmış ve uygulanmış olan bütün programların olgunlaşmış şeklidir. Bu müfredat programına göre, Türk Dili ve Edebiyatı Dersi, lise birinci sınıflarda haftada 3saat Okuma,2 saat Kompozisyon; ikinci sınıflarda 3 saat Okuma, 1 saat Kompozisyon; üçüncü sınıf edebiyat

kolunda 5 saat Okuma, 1 saat Kompozisyon, fen kolunda 2 saat Okuma, 1 saat Kompozisyon olarak okutulmuştur.

1.3. 1992–1998 yılları arasındaki Müfredat Programlarında Dil ve Anlatım Dersleri ile ilgili önemli değişiklikler

- Türk Dili ve Edebiyatı dersi “Dil”, “Edebiyat”, “Kompozisyon” olmak üzere üç disipline ayrılmıştır.
- Dil Bilgisi, Kompozisyon dersiyle dönüşümlü olarak iki haftada bir, birer saat olarak yapılmıştır. (Bu süre uygulamalarla amacına ulaşılabilecek bir ders için yetersiz kalmıştır.)

1.4. 2005 Müfredat Programı

- 2005 yılına kadar programlarda yazılı ve sözlü anlatım konuları genel olarak “Kompozisyon” ifadesi ile karşılanırken, 2005 programında “Dil ve Anlatım” gibi daha doğru bir isimlendirme yapılmıştır.
- 2005 programında 2 saat olan Dil ve Anlatım dersinin içinde yer alan Kompozisyon bölümü, edebiyat dersinden ayrı düşünülmüş; sınavları ve dönem sonu değerlendirmesi de ayrı olarak planlanmıştır.
- Yeni eğitim programına göre, 9.sınıfta dil bilgisi ağırlıklı bir program uygulanırken; 10.sınıftan itibaren dil bilgisi ile anlatım dersi paralel

götürülmeye çalışılmıştır. 12.sınıf ise neredeyse tamamen anlatım dersinden oluşmaktadır.

1.7.7. Anlatım Bozukluğu

Anlatım bozukluğu, sözlü ya da yazılı anlatımda bulunması gereken birtakım niteliklerin var olmamasından dolayı ortaya çıkan bir durumdur. Sağlıklı iletişim için sözlü ya da yazılı anlatımda birtakım niteliklerin bulunması gerekir. Bu nitelikler, kelimelerin doğru seçilmesi, cümlelerin Türkçenin dil bilgisi kurallarına uygun olması, anlatımın doğru, açık, yalın ve duru olması, anlatım birimleri arasında mantıksal bir bağın bulunmasıdır.

Eğitimin özellikle de Türk dili ve edebiyatı eğitiminin temel gayesi bireyin kendisini düzgün, etkili ve doğru bir şekilde ifade etmesini sağlamaktır. Kendisini tanıyıp duygularını, düşüncelerini doğru bir şekilde dile getiren sağlıklı bireyler yetiştirmek eğitimin bu temel gayesinin yerine getirilmesine bağlıdır. Bu amacın yerine getirilmesi hem okulda hem de hayatta daha başarılı bireyler yetiştirilmesini sağlayacaktır.

“Anlatım bozuklukları, sözcük grupları ve cümlelerle ilgilidir. Sözcüklerin eksik veya fazla oluşu, sözcüklerin gereksiz tekrar edilmesi, sıralamanın yanlış yapılması, sözcük veya ögeler arasında uyumsuzlukların bulunması cümlede anlatım bozukluklarına yol açar”(YAKICI ve diğerleri, 2005:378).

Anlatım bakımından bozuk ve yazım yanlışları ile dolu bir yazı, yazarının eğitimsizliğini ele verir; daha da önemlisi ana diline gereken saygıyı göstermediği anlamına gelir. Anlatım bozukluklarının önüne geçmenin temel şartı yanlışları tespit etmek ve bu yanlışları bilinçli ve sürekli yazı çalışmaları yaparak düzeltmektir.

1.7.8. Anlatım Bozukluğu Türleri

Aktaş ve Gündüz (2005:115), yazılı anlatımdaki genel yanlışları biçimsel yanlışlar, dil bilgisi yanlışları, anlatım yanlışları, düzenleyiş yanlışları, yazım ve noktalama yanlışları olmak üzere altı grupta toplamaktadır.

Ahmet B. Ercilasun (KORKMAZ vd, 2001:285–295) anlatım bozukluklarının fesahat konusu içinde yer aldığını söyleyerek, anlatım bozukluklarını ses-ahenk kusurları ve anlatım kusurları olarak ikiye ayırır. Ses ve ahenk kusurlarını tenafür, zincirleme, tekrar sıklığı olmak üzere üç başlıkta; anlam kusurlarını ise garabet aykırılık olmak üzere iki başlıkta inceler. Bu bozuklukların cümle yapısı ile ilgili olmayan bozukluklar olduğunu, doğrudan doğruya cümlenin yapısını bozan anlatım bozukluklarının ise “Cümle Bozuklukları” başlığı altında incelenebileceğini söyler. Cümle bozukluklarını da eksiklik, fazlalık, sıra yanlışlığı ve uyumsuzluk olarak dört gruba ayırır.

Ali Yakıcı (2005:378) anlatım bozukluklarını şu şekilde sınıflandırır : Fazlalık(Gereksiz sözcükler),Gereksiz Yardımcı Fiiller, Eksiklik, Sıra Yanlışlığı, Uyumsuzluk, Tekrar Yanlışları, Eş anlamlı sözler, Mantık Yanlışları, Çelişkiler, Yanlış Sözcük Seçimi, Birbirleriyle Karıştırılan Sözcükler, Zincirlenme, tamlama Yanlışları, Birleşik Fiillerin Yanlış kullanımı, Anlam Belirsizliği, Atasözlerinin Yanlış Kullanımı, Deyimlerin Yanlış kullanımı, Argo ve çirkin Sözler, Alıntıları Yanlış Kullanımı, Çeviri yanlışları, Özentiler, Sözcükleri Yanlış Biçimde Kullanma

Ömer Âsım Aksoy (1991:15–214) konuyu “Dil Yanlışları” başlığı altında inceler ve bu yanlışları şu şekilde gruplandırır: “Yapıları yanlış olan sözcükler, birbirleriyle karıştırılan sözcükler, yazım yanlışları, gereksiz sözcükler, yinelemeler, yanlış anlamda kullanılan sözcükler, çelişen sözler, yanlış yerde bulunan sözcükler, bozuk anlatımlar, özentiler.”

Bu bilgiler ışığında anlatım bozuklukları şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Anlamla İlgili Anlatım Bozuklukları

- 1.Gereksiz Sözcük Kullanımı
- 2.Yanlış Yerde Kullanılan Sözcükler
- 3.Çelişen Sözler
- 4.Anlam Belirsizliği
- 5.Karşılaştırma/Sıralama Yanlışları
- 6.Özenti Kullanmalar/Çeviri Yanlışları
- 7.Mantık Yanlışları
- 8.Deyim-Atasözü Yanlışları
- 9.Sözcük Seçimine Dikkat Edilmemesi
- 10.Noktalama Yanlışları

Dil Bilgisiyle İlgili Anlatım Bozuklukları

- 1.Cümledeki Öge Eksikliği
- 2.Cümlelerin Ögeleri Arasındaki Uyumsuzluk
- 3.Kelime Gruplarının Yanlış Kurulması
- 4.Eylemlerin Yanlış Kullanımı
- 5.Bağlaçlarla İlgili Yanlışlıklar
- 6.Zaman ve Kişi Eki Uyumsuzluğu
- 7.Çatı Uyumsuzluğu
- 8.Ek-eylem Eksikliği
- 9.Çoğul Ekinin Yanlış Kullanılması
- 10.Yapısal Yanlışlıklar (İyelik ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)

1.7.8.1. Anlamla İlgili Anlatım Bozuklukları

1.7.8.1.1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

Eş anlamlı ve görevli sözlerin, biri diğerinin anlamını içeren iki sözcüğün birlikte kullanılması gereksiz sözcük kullanımına yol açar. Bu çalışmada, yardımcı eylemin gereksiz kullanımı ve tekrar yanlışları gereksiz sözcük kullanımı içerisinde ele alınacaktır.

İyi ve doğru bir cümlenin en önemli özelliği duruluktur. Duruluk duygu ve düşüncelerimizi gerektiği kadar sözcükle anlatmaktır. Cümlenin açıklığını ve anlaşılabilirliğini etkilemeyip cümlede daralma ve bozulmaya yol açmayan her kelime, o cümle için gereksizdir.

Cümle içinde fazladan sözcük kullanılması akıcılığı engeller. Akıcı olmayan bir anlatım da gerekli ilgiyi çekmeyeceği için amacına ulaşamaz.

Ahmet B.Ercilasun (Korkmaz ve diğerleri, 2001:293) bu konuyu “fazlalık” başlığı altında inceleyerek fazlalığın, cümlede bazı kelime veya kelimelerin lüzumsuz olarak kullanılması anlamına geldiğini ifade eder.

Örnekler:

Kimliklerini gizleyebilmeleri mümkün olduğu için tartışmalar sınır tanımıyor.

Yeterlilik eylemi ‘mümkün’ sözcüğünün anlamını içinde barındırmaktadır. Bu yüzden cümle ‘gizlemeleri mümkün’ ya da ‘gizleyebildikleri için’ şeklinde düzeltilmelidir.

Tabelasız durak yerlerine tabela takılacak.

Durak sözcüğü ‘durulan yer’ anlamına geldiği için sadece ‘durak’ demek yeterlidir.

Evdeki eski antika eşyaları çalmışlar.

‘Antika’ sözcüğünün içinde ‘eskilik’ kavramı bulunduğu için sadece “antika” kelimesini kullanmak yeterlidir.

Ben, senin beni sevebilme ihtimalini sevdim.

Yeterlilik eylemi ‘ihtimal’ sözcüğünün anlamını içerdiğinden ikisinden birinin kullanılması yeterlidir.

1.7.8.1.2. Yanlış Yerde Kullanılan Sözcükler

Cümle içerisinde önce kullanılması gereken unsurların sonra, sonra kullanılması gereken unsurların önce bulunması anlatım bozukluğuna sebep olur. Sözcüğün cümle içerisinde yanlış yerde kullanılması anlatımın kapalı, bulanık olmasına; farklı bir anlamın ortaya çıkmasına yol açar.

Ahmet B. Ercilasun bu konuyu (Korkmaz ve diğerleri, 2001:294) “sıra yanlışlığı” başlığı altında incelemiş ve bir cümlede önce gelmesi gereken unsurların sonra, sonra gelmesi gerekenlerin önce bulunmasının anlatımı bozduğunu ifade etmiştir.

“Türkçede nitelik(ve nicelik) bildiren sözcükler bulundukları yere göre göreve girer. Başka bir deyişle Türkçede, Batı dillerinde olduğu gibi yalnızca sıfat, yalnızca belirteç(zarf) olan sözcükler yoktur. Diyelim aynı “iyi” sözcüğü, ‘insan’ın yani bir adın önündeyse sıfat(önad), “koşuyor” eyleminin önündeyse belirteç görevinde kullanılmıştır. İşte bu özellik, sözcükleri koyduğumuz yere de dikkat göstermeyi gerektirir”(Hepçilingirler, 2005:345).

Örnekler:

Gazetemiz, herkesi ücretsiz üniversite sınavına hazırlıyor.

Cümlede zarf olarak kullanılan ‘ücretsiz’ sözcüğünün üniversite isminden önce getirilmesi sıfat gibi düşünülmesine ve yanlış anlamaya yol açıyor. ‘Ücretsiz’ sözcüğü fiilden önce getirilmeli.

Bir başka ülkemizin sorunu da gençliğe gereken önemin verilmeyişidir.

“Ülkemizin bir başka sorunu da gençliğe gereken önemin verilmeyişidir.” şeklinde olmalıdır; aksi takdirde cümle farklı bir anlama gelmektedir.

Yalnız ağlayan sen değilsin bu karanlık şehirde.

‘Yalnız’ kelimesi bu cümlede edat görevinde kullanılmıştır; ancak fiilimsiden önce getirilince zarf olarak da düşünülebilir. Bu durum da cümlenin amaçlanan anlamının dışına çıkmasına yol açıyor. ‘Yalnız’ kelimesi fiilimsiden sonra getirilmelidir. “Ağlayan yalnız sen değilsin bu karanlık şehirde.” biçiminde olmalı.

Konuşma dilini en iyi yazıya aktaran Orhan Veli’dir.

‘En iyi’ kelime grubunun yeri değiştirilip fiilimsiden önce getirilmesi gerekir. “Yazıya en iyi aktaran...” biçiminde olmalı.

1.7.8.1.3. Çelişen Sözlerin Aynı İfadede Kullanılması

Birbirini tutmayan, birbiriyle ters düşen sözlerin aynı ifade içerisinde kullanılması çelişkiye yol açar. Birbiriyle çelişen sözlerin aynı ifade içerisinde kullanılması cümlenin açıklık niteliğinden uzaklaşmasına sebep olur.

“Müfettişlik sınavını kesinlikle kazanırım herhalde” diyen kişi, çok iddialı bir laf ettiğini düşünüp tümcenin sonuna bir “herhalde” eklemiş olmalıdır. Ne var ki bu tümceyi okuyan, konuşanın müfettişlik sınavını “kesinlikle” mi, “herhalde mi” kazanmayı düşündüğünü asla bilemez. “Sen benim hayatımdaki en önemli şeysin!” diyen kişi, “şey” yerine koyup karşısındakine hakaret mi etmektedir; “önemli” bulup iltifat mı* “Onu ben de senin gibi incitmek istemiyorum” sözünün anlamı , “Sen onu incitmiştin; ben aynı şeyi yapmayacağım; onu incitmeyeceğim.” midir, “Seni

incitmiştim; seni incittiğim gibi, onu da incitmek istemiyorum” mu? “Senin için ne yaptığımız önemli değil.” Tümcesinde iletmeye çalışılan anlam, “Senin için bir şeyler yaptık; ama sen, bu yaptıklarımızı önemsemiyorsun” da olabilir; “Biz bir şeyler yapmak için uğraşıyoruz; ama ne yaptığımız, senin açıdan hiçbir anlam taşıyor./Sen ne yaptığımızla ilgilenmiyorsun.” da. “Bensiz batan bir gemi gibisin.” mi, “İçinde ben olmadığım için batan gemiler var; sen onlara benziyorsun.” mu? İki anlama gelmesi önlenememiş bütün anlatımlarda tutarsızlıktan söz edilebilir.(Hepçilingirler,2005:343)

Örnekler:

Bu kitabı birer yıl arayla üç kez üst üste okudum.

Birer yıl arayla ve üst üste kelime grupları birbiriyle çelişmektedir.

Güneşin batışını, gūnaşırı bu kıyıda her akşam seyredirdim.

Gūnaşırı, iki gūnde bir anlamındadır, “her akşam” kelime grubuyla çelişmektedir.

1.7.8.1.4. Anlam Belirsizliği

Cümleden farklı anlamların çıkması ve bu yargılardan hangisinin iletmek istendiğinin anlaşılamaması, belli olmaması durumudur. İyi ve doğru bir cümlede anlam açık ve net olmalıdır. Cümlelerin farklı biçimlerde yorumlanabilmesi o cümlelerin açıklık özelliğinden uzak olduğunu gösterir.

“Bir anlatımdan tek anlamın çıkması, vericinin(söyleyen, yazan) ve alıcının (dinleyen, okuyan) bu tek anlamda birleşmesidir. Edebiyattaki yoğunluk kavramı (yoruma elverişlilik, çok anlamlılık, derin anlamlılık...) ile karıştırılmamalıdır. Açıklık, iletmek istenenin söylenmesi, sunulmak istenen anlamla dilsel göstergelerin ilettiği anlamın çakışması demektir. Ne zaman “Sözlerim yanlış anlaşılmış.” ya da “Ben onu demek istememişim.” diyen birini görürseniz bilin ki söylemek istediğini

söyleyememiştir o kişi. Böyle durumlarda suçu hemen Türkçeye yıkmak da alışıldık durumlardandır. “Türkçe değil mi, lastik gibi, nereye çeksen oraya gider.” bahanesi ne yazık ki bu anlatım becerisi yeterince gelişmemişleri kurtarmaya yetmez. Doğru dürüst kullanmasını bilenlerin ağzında Türkçenin neleri başardığını bilen kişi, başarısızlığının suçunu Türkçeye yıkmak isteyen, bıyık altından gülümseyerek dinleyecek, “Boşuna yorma kendini, ben kimin suçlu olduğunu biliyorum.” diye düşünecektir.” (Hepçilingirler, 2005:334)

Örnekler:

Kardeşiyle eşini öldüren kadın tutuklandı.

Bu cümleden kadının hem eşini hem kardeşini öldürdüğü anlamı çıkartılırken bir de kardeşinden yardım alarak eşini öldürdüğü anlamı çıkartılmaktadır.

Yedi aylık iş adamı sevgilisinden ayrıldı.

Bu cümleden iş adamının yedi aylık bebek olduğu ve iş adamının görevini yedi aydır sürdürdüğü anlamları çıkartılmaktadır.

Tevfik Fikret, 100. doğum yıldönümünde törenlerle anıldı.

Bu cümlede Tevfik Fikret’in doğumunun 100.yılında törenlerle anıldığı anlatılmak istenmiş; ancak cümleden Tevfik Fikret’in yüzüncü kez doğduğu anlamı çıkartılmaktadır.

1.7.8.1.5. Karşılaştırma ya da Sıralama Yanlışları

Birden fazla unsur birbiriyle karşılaştırılacağı zaman ya da bu unsurlar arasında bir sıralama söz konusu ise bunun dil bilgisi ve anlam açısından doğru bir şekilde yapılması gerekir. Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları mantık hatasından, anlam belirsizliğinden kaynaklanabilir.

Örnekler:

Sen futboldan, benden daha çok hoşlanırsın.

Bu cümle birden fazla anlama gelmektedir. İkimiz de futboldan hoşlanıyoruz anlamı çıkartıldığı gibi futbola olan sevgin bana olan sevginden daha çok anlamı da çıkartılmaktadır.

Beyin zarı iltihapları iyi tedavi edilmezse ölüme hatta sara nöbetlerine yol açabilir.

Bu cümlede sıralama yanlışlığı vardır. “Sara nöbetlerine hatta ölüme....” biçiminde olmalı.

1.7.8.1.6. Özenti kullanımlar / Çeviri Yanlışları

Birtakım yazarlar, yazılı ve görsel medyadaki bazı kişiler daha özgün, güzel konuşmak ve yazmak adına yeni sözcükler türetirler, yabancı dilden aldıkları sözcükleri ya da eski, unutulmuş sözcükleri kullanırlar.

Günümüzde dilimize yabancı dillerden çok fazla sözcük girmekte ve bunlardan yeni birtakım sözcükler uydurulmaktadır. Medyada, internette giderek yaygınlaşan bu kullanım gençler arasında da yaygınlaşmaktadır. Bu özenti kullanımlar dilin yozlaştığının bir göstergesidir.

Örnekler:

Konferansın yarım saat önce start alması gerekiyordu.

“Start” sözcüğü dilimizde karşılığı olan bir sözcüktür. Dilimizde karşılığı olan bir sözcüğün yabancı dildeki şeklini kullanmak da özentidir.

Otobüsler şehir hayatıyla bütünleşik bir yapıdaydı.

“Bütünleşik” sözcüğü uydurma bir sözcüktür, bunun yerine “bütünleşmiş” kelimesi kullanılmalı.

Şirketin hazırlattığı bilbordlar ilgi çekici.

Bilbord yerine “ilan tahtası” veya “duyuru tahtası” denilebilir.

Çeviriler sırasında bazı kelime gruplarının, deyimlerin çevrilen dildeki yapısıyla birebir aktarıldığı görülmektedir. Dilimizde bu ifadeleri karşılayacak kelime grupları, deyimler olup olmadığı dikkate alınmadan, yapılan çevirilerin yoğun bir şekilde kullanılmasıyla dilimiz yozlaştırılmaktadır.

Örnekler:

Kendinize iyi bakın.

Bu cümle günümüzde çok fazla kullanılmaktadır. Bunun yerine “Kendinize dikkat edin.” cümlesinin kullanılması daha doğrudur.

Başka bir şehre yerleşmeye sıcak bakıyor musun?

“Sıcak bakıyor musun?” kullanımı yerine “Başka bir şehre yerleşmeyi olumlu buluyor musun ya da benimsiyor musun?” denilmesi daha uygundur.

1.7.8.1.7.Cümlede Mantık Hatasının Bulunması

İyi ve doğru bir cümlenin mantık açısından doğru olması gerekir. Mantık hatası olan bir cümle kendi içerisinde tutarlı değildir.

Örnekler:

Bugüne kadar Türkiye’nin yapacağı en büyük organizasyon olacak”

“Bugüne kadar” kelime grubu belirtilen sürecin geçmişte olduğunu gösterir. Geçmişteki bir süreç için “yapacağı” ifadesinin kullanılması doğru değildir,”yaptığı şeklinde olmalıdır.

Geleneksel şiir dinletimizin ilkinde hoş geldiniz.

İlk defa yapılan bir şey geleneksel olmamıştır. Cümledeki mantık hatası “gelenekselleştirmeyi düşündüğümüz...” şeklinde düzeltilebilir.

Eğrisiyle doğrusuyla çok doğru şeyler yapıyorlar.

Eğrisiyle doğrusuyla yapılan bir iş çok doğru yapılamaz. Bu cümle tutarlı bir cümle değildir.

1.7.8.1.8. Deyimlerin ve Atasözlerinin Yanlış Kullanımı

Deyimler ve atasözleri belli bir kalıp içinde biçimlendirilmiş olan söz birimleridir. Deyimler ve atasözlerindeki sözcüklerin yerine yakın ya da eş anlamlılarını kullanmak, sözcüklerin sırasını değiştirmek bu söz birimlerinin niteliğinin bozulmasına sebep olur. Yine deyim ya da atasözünün anlamca uygun olmayan bir cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Deyimler ve atasözleri bir dilin zenginliğinin en önemli göstergeleridir. Millî kültürün önemli unsurlarıdır.

Örnekler:

Gönülsüz yenen yemek, ya karın ağrıtır, ya kafa.

Atasözlerindeki kelimelerin yerine eş anlamlılarını kullanmak anlatım bozukluğuna yol açar. “Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır, ya baş.” biçiminde olmalı.

Vermeyenin bir yüzü, isteyen iki yüzü kara.

Atasözlerindeki sözcüklerin yeri değiştirilemez; çünkü atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. “İsteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara” biçiminde olmalı.

Çocuk, suyu devirmiş kediye döndü.

Deyimler de kalıplaşmış sözler olduğu için onlardaki sözcüklerin değiştirilmesi de anlatım bozukluğuna yol açar. Deyim, “Süt dökmüş kediye döndü” biçiminde kullanılmalı.

1.7.8.1.9. Sözcük Seçimine Dikkat Edilmemesi

Anlam ve dil bilgisi bakımından cümlede uygun sözcüğün kullanılmaması anlatım bozukluğuna sebep olur.

Örnekler:

O arabayı almak istiyorsan bazı isteklerinde kesinti yapmalısın.

“Kesinti” kelimesi anlam bakımından cümleye uymamaktadır. “Bazı isteklerinden fedakarlık yapmalısın.” şeklinde kullanılmalıdır.

İnsanın kendisine özverisi olursa başaramayacağı şey yoktur.

“Özveri” kelimesi cümleye uymamaktadır. Bunun yerine “güven” kelimesi kullanılabilir.

Başarı, insanın yapabileceği ve onu elde etmek için çabaladığı bir kavramdır.

“Yapabileceği” kelimesi cümleye uymamakta ve bozukluğa sebep olmaktadır. ‘Başarı’ yapılmaz, elde edilir.

1.7.8.1.10. Noktalama İşaretlerinin Yanlış ya da Eksik Kullanımı

Noktalama işaretleri anlatımın doğru ve eksiksiz olması için şarttır. Noktalama yanlışlarının büyük bir kısmı virgülle ilgilidir. Noktalı virgül de anlam karışıklığına neden olabilir.

Örnekler:

Yaralı çocuğu bir yerlerden tanıyor gibiydi.

Öğretmen okulundaki çiçekleri suladı.

Yukarıdaki cümlelerde “yaralı ve öğretmen” sözcüklerinden sonra virgül getirilmezse cümlelerden farklı anlamlar çıkartılmaktadır.

Kütük, Forsa, Yalnız Efe, Kaşığı kadar başarılı değildir.

Yukarıdaki cümlede öznenin sonra noktalı virgölün getirilmesi gerekir.

1.7.8.2.Dil Bilgisiyle İlgili Anlatım Bozuklukları

1.7.8.2.1. Öge Eksikliği

Cümlelerin öğelerinden herhangi birinin (özne, yüklem, tümleç) eksik olması durumudur.

Örnekler:

Kitabın baskısı eylülde bitecek, ekimde piyasaya çıkacaktır.

Bu cümle sıralı bir cümledir, ikinci cümlede özne eksikliği(kitap) vardır.

Şiiri az, romanı hiç sevmem.

Bu cümlede yüklem ortak kullanılmış; ancak “şiiri az” sözcüklerinden sonra olumlu bir yüklem (severim) getirilmesi gerekir.

Siz sanıyorsunuz ki millet bu sözleri dinler ve inanır.

İkinci cümlede dolaylı tümleş eksikliği (bu sözlerle) vardır.

1.7.8.2.2. Cümlelerin Ögeleri Arasındaki Uyumsuzluk

Türkçede cümlelerin ögeleri arasında belli bir uyum vardır. Uyumsuzluk, cümlelerin yanlış kurulmasına yol açan bir anlatım bozukluğudur.

Özne-yüklem, nesne-yüklem, zarf tümleci-yüklem, dolaylı tümleş-yüklem uyumsuzluğu şeklinde görülmektedir.

Türkçede özne yalın durumda bulunur. Özne yalın durumda değilse ya da özneye yüklem arasında teklik-çokluk ve kişiler bakımından uyum yoksa özne-yüklem uyumsuzluğu ortaya çıkar.

Nesne-yüklem uyumsuzluğu yükleme hal ekinin kullanılmamasından ya da yanlış bir ekin kullanılmasından dolayı görülür.

Zarfların yanlış eklerle yükleme bağlanması zarf-yüklem uyumsuzluğuna sebep olur.

Dolaylı tümleşlerin yanlış eklerle yükleme bağlanması dolaylı tümleş-yüklem uyumsuzluğuna sebep olur.

Örnekler:

Ahmet’in istediği için onu gönderdiniz.

Cümlede özne yalın durumda bulunduğu için “Ahmet’in” değil “Ahmet” şeklinde olmalıdır.

Millet biz keçi sürüsü değiliz, diyorlar.

Topluluk bildiren sözcükler özne olarak kullanıldığında yüklem tekil olmalıdır.

Ona kalırsa durum daha iyi anlayabilmek için çok fazla araştırma yapmak gerekiyor.

Bu cümlede nesne-yüklem uyumsuzluğu var. “Durum” değil “durumu” şeklinde olmalı.

Çocuklara her çeşit sosyal etkinliği düzenleyeceğiz.

“Çocuklara” değil “çocuklar için” ifadesi olmalı.

İlk soruyu sizden başlamak istiyorum.

Dolaylı tümleç-yüklem uyumsuzluğu vardır. “Soruyu” değil “soruya” olması gerekir.

1.7.8.2.3.Kelime Gruplarının Yanlış Kurulması

Tekrar, sayı, ünlem, edat ve bağlama gruplarının, tamlamaların, birleşik fiillerin yanlış kullanımından dolayı ortaya çıkar. Tamlamalar ve birleşik fiillerle ilgili yanlışlıklara diğer kelime gruplarına göre daha fazla rastlanır. Tamlamaların dil bilgisi kurallarına uygun olarak kurulması gerekir.

Birleşik fiiller yeni bir hareketi karşılamak üzere bir araya getirilen sözcük topluluğudur. Bir isim ögesi ile bir yardımcı fiil, bir fiil ögesi ile bir yardımcı fiil ve anlamca kaynaşmış birleşik fiillerden oluşur. Birleşik fiilleri oluşturan sözcüklerin yerinde ve doğru kullanılması gerekir.

Örnekler:

Ekonomik ve kültür bakımından geri kalmış yörelerimize yatırımlar hızlandı.

“Ekonomik ve kültür bakımından” tamlamasında ortak tamlanan kullanılmış; ancak “ekonomik bakımından” ifadesi doğru olmadığı için bu tamlama “ekonomik bakımdan ve kültür bakımından” şeklinde düzeltilmelidir.

O şehre ilk geldiğimde yüksek binalar ve caddelerin görkemiyle irkilmiştim.

Bu cümlede tamlayan ortak kullanılmış; ancak “yüksek caddeler” ifadesi doğru olmadığı için “caddeler ve yüksek binalar” şeklinde düzeltilmelidir.

Varsayalım ki bir anket oldu.

Anket oldu yerine “anket yapıldı” denilmeli.

Bu eleştirmen iyi tahmin yapıyor.

Tahmin yapıyor değil “tahminde bulunuyor” olmalı.

1.7.8.2.4. Eylemsilerin Yanlış Kullanımı

Eş görevli fiilimsilerin farklı eklerle türetilmesi, yan yargı oluşturan fiilimsilerin zaman yönünden cümleyle uyumsuz olması, fiilimsiye uygun ekin getirilmemesi, eylemsinin eksik kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnekler:

Ne geldiğinizi ne gidişinizi gördük.

Bu cümlede eylemsiler farklı eklerle kurulmuştur, bu da bozukluğa yol açıyor. Her iki eylemside de aynı ekin kullanılması gerekir. “Ne geldiğinizi, ne gittiğinizi gördük.” şeklinde olmalıdır.

Ona buraya gelmeden önce mi, sonra mı telefon ettin?

Cümleden, “Gelmeden sonra mı telefon ettin?” şeklinde bir anlam çıkartılmaktadır. Cümlede eylemsinin eksik kullanılması söz konusudur. “Gelmeden önce mi geldikten sonra mı telefon ettin?” şeklinde olmalıdır.

Bu makineler, rahatça kullanılabildiği ve taşınmasının kolay olması nedeniyle tercih ediliyor.

Cümledeki eylemsiler yapısal açıdan tutarlı değildir. “Rahatça kullanılabilmesi ve taşınmasının kolay olması...” şeklinde düzeltilmelidir.

1.7.8.2.5. Bağlaçlarla İlgili Yanlışlıklar

Bağlaçlar, eş görevli iki sözcük, sözcük öbeği ya da cümleyi birbirine bağlar. Bağlaçların kullanıldıkları cümleye anlam bakımından uygun olmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnekler:

Ne İstanbul’u ne Ankara’yı görmedim.

“Ne... ne” bağlacının kullanıldığı cümlelerde yüklem olumlu olmalıdır. Cümle “Ne İstanbul’u ne Ankara’yı gördüm.” biçiminde düzeltilmelidir.

Yanlış bir şey yapsam bile kızmaz; ama inanılmayacak kadar anlayışlıdır.

“Ama” bağlacı karşıtlık bildiren cümlelerde kullanılır. Burada ise her iki yargı da olumludur, ikinci cümle ilk cümlenin açıklamasıdır. “Ama” bağlacının kullanılmaması gerekir.

Oraya gidersen Etnografya ya da Kurtuluş Savaşı müzelerini gezmelisin.

“Ya da” bağlacı cümleye tercih etme anlamı katar; bu cümlede ise ikisinden birinin değil her ikisinin de yapılması istenmiştir. “Ya da” bağlacı yerine “ve” kullanılmalıdır.

1.7.8.2.6. Zaman ve Kişi Eki Uyumsuzluğu

Sıralı cümlelerin zaman bakımından birbirine uymaması, cümlede bulunan özne ile kişi ekinin uygunluk göstermemesi durumudur.

Örnekler:

Sabahları erken uyanır, sıcacık yatağında saatlerce kitap okuyordu.

Yüklemlerdeki zaman eklerinde uyumsuzluk vardır. Yüklem “uyanır/okur” ya da “uyanıyor/okuyordu” şeklinde olmalıdır.

Çocuklar ders çalışıyor, biz yemek hazırlıyorduk.

İkinci cümledeki yüklemde ortak şahıs eki kullanılmış; ancak bu şahıs eki birinci cümle ile uyum göstermemektedir. “Çocuklar ders çalışıyordu, biz yemek hazırlıyorduk.” şeklinde olmalı.

Eleştirmenlerle biz yazarlar bir kez daha ters düştü.

Özneye birinci çoğul olduğu için yüklemde de birinci çoğul anlamının olması gerekir. Cümle, “Eleştirmenlerle biz yazarlar bir kez daha ters düştük” biçiminde olmalı.

1.7.8.2.7. Çatı Uyumsuzluğu

Bir cümlede hem etken hem edilgen çatılı bir eylem ya da eyleminin kullanılması çatı uyumsuzluğuna yol açar. Çatı uyumsuzluğu birleşik yapı cümlelerde görülür.

Örnekler:

Kütüphanedeki eski dergiler bir kenara ayrılarak onları depoya taşıdı.

Etken ve edilgen çatılı sözcüklerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmıştır. “Kütüphanedeki eski dergileri bir kenara ayırarak depoya taşıdı.” biçiminde olmalı.

Her ne kadar şehrin dışında bir ev tutmuşsa da beklenen huzura kavuşulamamıştır.

İlk eylem etken çatılı olmasına rağmen diğer iki eylem edilgendir. Eylemlerin ya etken ya da edilgen çatıda kurulmuş olması gerekir. “Her ne kadar şehrin dışında bir ev tutmuşsa da beklenen huzura kavuşmamıştır.” ya da “Her ne kadar şehrin dışında bir ev tutulmuşsa da beklenen huzura kavuşulamamıştır.” biçiminde olmalı.

Çöp tenekesinde yırtıp atılmış bir kâğıt yoktu.

Cümle “Çöp tenekesinde yırtılıp atılmış bir kâğıt yoktu.” şeklinde olmalı.

1.7.8.2.8. Ek-Eylem Eksikliği

Yüklemi isim soylu olan cümlelerde, yüklemeler arasındaki bütünlüğün sağlanamaması anlatım bozukluğuna sebep olur.

Örnekler:

Kadın çok güzel, ama adam yakışıklı değildi.

“Kadın çok güzeldi.” şeklinde olmalıdır. Aksi takdirde “değildi” ortak kullanılıyor, bu da anlatım bozukluğuna yol açıyor.

Orhan Veli’nin dili halk dili; ancak sıradan bir dil değildir.

“Orhan Veli’nin dili halk dilidir; ancak sıradan bir dil değildir.” biçiminde olmalı.

Çalışkan bir insan; ancak şansı pek açık değildi.

“Çalışkan bir insandı; ancak şansı pek açık değildi.” biçiminde olmalı.

1.7.8.2.9. Çoğul Ekinin Yanlış Kullanımı

Bazı çoğul öznelerin çoğul yüklemlerle bir arada kullanılması ve özne ile yüklemün kişiler açısından uygunluk göstermemesi anlatım bozukluğuna yol açar.

Eylem adları, soyut kavramlar, organ adları, zaman adları, cansız varlıklar, bitki ve hayvan adları, belgisiz sıfat ve zamirler, topluluk adları çoğul özne olarak kullanıldığında yüklem tekil olur.

Bunlar dışında anlam açısından çoğulluk anlamının olduğu yere çoğul ekinin getirilmesi gerekir.

Örnekler:

Kesinlikle evet, hayır kelimesini kullanmayacaksın.

“Evet, hayır” iki tane kelime olduğu için “kelimelerini” denilmesi gerekir.

Biraz işlerim var.

Belgisiz sıfatlarla kurulan sıfat tamlamalarında ad tekil olur. “Biraz işim var” biçiminde olmalıdır.

Kalemlerimin hepsi kayboldular.

Cansız varlıklar çoğul özne olarak kullanıldığında yüklem tekil olur. “Kalemlerimin hepsi kayboldu.” biçiminde olmalıdır.

1.7.8.2.10. Yapısal Yanlışlıklar(İyelik Ekinin Gereksiz, Ek ve Sözcüklerin Yanlış Kullanımı)

Sözcüklerin ve eklerin yapı bakımından doğru kurulmamasından kaynaklanır. İyelik ekinin gereksiz kullanımı, ek ve sözcüklerle ilgili yanlış kullanımlar sık rastlanılan yapısal yanlışlıklardandır.

Örnekler:

Koskoca kadın konuşmasını, çalışmasını, dinlemesini, kısaca yaşamasını bilmiyor.

Bir sözcükte iyelik ekiyle durum ekinin üst üste kullanılması ad tamlaması kurulduğunda gereklidir. “Okulun kapısını boyadılar.” Bu örnekte bir tamlama söz konusu olduğu için iyelik ekiyle durum eki art arda kullanılmıştır. Ancak “Konuşmasını, çalışmasını, dinlemesini...” iyelik ekinin gereksiz kullanımından doğan anlatım bozukluğudur. Bu cümlede fiiller “Konuşmayı, çalışmayı, dinlemeyi, yaşamayı ” şeklinde kullanılmalıdır.

O beni görmemezlikten geliyor.

“Görmezlikten geliyor” şeklinde olmalı. “Görmemezlikten” kelimesinde art arda iki olumsuzluk eki kullanılmıştır ve bu kullanım doğru değildir.

Yazarlarımızın köy yaşayışına ilgilenmeleri, toplumumuz açısından çok faydalıdır.

İlgilenmek sözü “ile” edatına bağlı sözlerle kullanılır.”Köy yaşayışıyla ilgilenmeleri...” biçiminde olmalıdır.

Seni görevden alma yetkisine sahibim; ama insaniyetliğim izin vermiyor.

“İnsaniyetliğim” biçiminde bir ifade doğru değildir, bunun yerine “insani yanım izin vermiyor.” şeklinde bir ifade kullanılabilir.

Öğrenciler, öğretmenlerini sevgi tezahüratlarıyla karşıladı.

Tezahürat kelimesinin içinde çoğulluk anlamı zaten bulunmaktadır. Bu yüzden “tezahüratıyla” ifadesi kullanılmalı.

1.8. Tanımlar/ Terimler

Bu araştırma öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarındaki anlatım bozukluklarının tespiti esasına dayandığı için anlatım ve yazılı anlatım kavramları çalışmamızda önemli bir yere sahiptir.

Anlatım; kişinin duygularını ve düşüncelerini söz ya da yazı ile başkasına anlatmasına denir.

Anlatmak kelimesi Türkçe sözlükte “Bir konu üzerinde açıklamada bulunmak, bilgi vermek, izah etmek”, anlatım ise “Anlatmak işi, bir duyguyu, düşünceyi, bir konuyu söz veya yazı ile bildirme, ifade” biçiminde tanımlanmaktadır.

“Yazılı anlatım, yazı dili ve özellikleri, kompozisyon kavramı, yazılı anlatımda dış yapı ve kurallar, formal yazılar(özgeçmiş, dilekçe, mektup, rapor, karar, ilan, bibliyografya, tebliğ, resmi yazılar, bilimsel yazılar vb.)yazıda plan, tema, bakış açısı, yardımcı fikirler ve paragraf girişi, seçilmiş yazılarda kompozisyon çatısı, tema, paragraf incelemesi, genel anlatım bozuklukları, kompozisyon düzeltme çalışmaları, düşünme ve düşündüğünü ifade edebilmedir.”(Kabahasanoğlu V., Demirci S. 2000,s.110)

“Yazılı anlatım; fikir ve düşünceleri, duyguları, istekleri mantıklı ve disiplinli bir şekilde yazılı olarak ifade edebilmektir. Sanatı kelimelerle gerçekleştirmektir”(EMİR, 1972:53).

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip, belirlenebilmesidir (Karasar, 2003: 77).

Araştırmada öncelikle konuyla ilgili olarak kaynak taraması yapılarak orta öğretimin onuncu sınıfında okuyan 228 öğrenciye çeşitli yazılı anlatım çalışmaları yaptırılmış ve bu çalışmalardaki anlatım bozuklukları tespit edilmiştir. Uzman görüşüne bağlı kalınarak hazırlanan ve öğretmenlere uygulanan anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği ile araştırmanın sonuçları ve öğretmenlerin görüşlerinin örtüşüp örtüşmediği tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerde görülen anlatım bozukluğunun sebebini belirlemek amacıyla yazılı anlatım çalışması yaptırılan öğrencilerin öğretmenlerine görüşme formu uygulanmıştır.

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2006–2007 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın Keçiören ve Kalecik ilçelerindeki liselerde okuyan 228 onuncu sınıf öğrencisi ve bu öğrencilerin dersine giren Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri oluşturmaktadır.

Örneklem grup olarak Ankara evreninde aşağıda ismi verilen 5 ayrı okul seçilmiştir.

Tablo 1. Uygulama Yapılan Okullar Listesi

1. Kalecik Lisesi
2. Kalecik Sağlık Meslek Lisesi
3. Kalecik İmam-Hatip Lisesi
4.Kalecik Şehit Mehmet Yıldırım Mesleki Teknik Eğitim Merkezi
5.Keçiören Pursaklar Lisesi

2.3 Veri Toplama Tekniği

Araştırmada öncelikle kavramsal çerçeve ile ilgili olarak, kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra öğrencilere kendilerini rahat bir şekilde ifade edecekleri öykü tamamlama, verilen sözcüklerden öykü oluşturma, güzel sözlerden ilgilerini çeken herhangi birini seçip yazma gibi konularda yazılı anlatım çalışması yaptırılmıştır. Öğretmenlere uygulamak için yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği ve anketi hazırlanmıştır.

2.4 Verilerin Analizi

Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarındaki anlatım bozuklukları tespit edilmiş ve bu anlatım bozukluklarının sınıflandırması yapılmıştır. Tespit edilen anlatım bozukluklarının ne oranda görüldüğü tablolar şeklinde gösterilmiştir. Öğretmenlere uygulanan yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği ve görüşme formundan yola çıkılarak yorumlar yapılmış ve öğrencilerdeki anlatım bozukluklarını en aza indirmek için öneriler sunulmuştur.

III.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLANMASI

3.1 Bulgular

Tablo 2.Gereksiz Sözcük Kullanımı

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	27	33,75
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	14	58,33
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	9	30
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	13	50
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	13	19,11
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	76	33,33

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.“Başarmak” sözcüğü her ne kadar bizi korkutsa da cesur ve yürekli olduğumuz zaman, başarmanın aslında zannettiğimiz kadar zor olmadığını göreceğiz.

Kalecik Lisesi, Seda Maden, XVIII / 23

(Cesur ve yürekli kelimelerinden sadece birini kullanmak yeterlidir.)

2. Altta yazan yazıyı okudu.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Nilüfer Demir, LXXXVI / 12

(Cümle “Alttaki yazıyı okudu.” şeklinde olmalıdır.)

3. Çocuk gitgide iyice büyüyüp okulunda çok başarılı oluyor.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Osman GENÇ, CX / 13

(Gitgide ve iyice kelimelerinden sadece birini kullanmak yeterlidir.)

4.Bunlar köye geri dönmek istiyordu.

METEM, Mehmet SEYMEN, CXXXVIII / 12

(Dönmek kelimesi içerisinde geri anlamını da barındırdığı için“Bunlar köye dönmek istiyordu.” biçiminde kullanılmalıdır.

5.Tabii ki de her zaman surat asmak doğru değil, yeri geldiğinde eğlenmesini bilmek de gerekir ve böylece hayatla olan mücadeleyi bizler kazanmış olabiliriz.

Keçiören Pursaklar Lisesi,Aysel Sarıkaya, CLVIII / 25

(Bu cümlede yardımcı eylem gereksiz kullanılmıştır, “kazanabiliriz” biçiminde kullanılmalıdır.)

Tablo 3.Yanlış Yerde Kullanılan Sözcük

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	11	13,75
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	4	16,66
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	5	16,66
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	8	30,76
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	2	2,94
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	30	13,15

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.İnsanlar bir işi ne kadar yapmaktan korkarlarsa o işi o kadar kötü yaparlar.

Kalecik Lisesi, Aylin Ekizce, X / 12

(“İnsanlar bir işi yapmaktan ne kadar korkarlarsa...” biçiminde olmalı.)

2.Sürekli nasıl zengin olabileceğini, hasta karısını nasıl mutlu edebileceğini ve nasıl hastaneye götüreceğini düşünür, hayallere dalar giderdi.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Tuğçe DOĞAN, LXXXXVI /6

(“Hastaneye nasıl götüreceğini...” biçiminde olmalı.)

3.Ev işleriyle uğraştığı için fazla dışarı çıkamıyormuş.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Samet ÜSTÜN,CXIII/9

(“Dışarı fazla çıkamıyormuş.” biçiminde olmalı.)

4.Ben seni çok seviyorum ama ben bir fakir ailenin oğluyum.

METEM, İsa BOYACI, CXXXX /1

(“Fakir bir ailenin oğluyum.”biçiminde olmalı.)

5.O her canı sıkıldığında deniz kenarına inerdi.

Pursaklar Lisesi, Cemile ÇİL, CLXXXVIII, 33

(“O canı her sıkıldığında...” biçiminde olmalı.)

Tablo 4.Çelişen Sözlerin Aynı İfadede Kullanılması

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	2	2,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	–	–
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	1	3,84
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	–	–
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	3	1,31

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Olumlu yönden istekliysen olumlu, olumsuz yönden istekliysen olumsuz durumlar her zaman ve her yerde seni bekliyor demektir.

Kalecik Lisesi, Gamze BOYRAZ, VIII / 2

(“İstek” olumlu durumlarda kullanılan bir kavramdır, “olumsuz yönden istekli” ifadesinde sözcükler birbiriyle çelişmektedir.)

2. İmkânsız olan şeyler aslında imkânsız değildir.

Kalecik Lisesi, Cansu AYDOĞAN, XIII / 4

(İmkansız olan şeylerden imkansız değil şeklinde bahsedilmesi cümlenin kendi içerisinde tutarlı olmasını engellemektedir.)

3. Her istediğimi yaparlardı; ama parayla alınamaz bir şeyim vardı.

METEM, Hatice YENİAY, CXXXXV / 33

(Burada parayla satın alınamayacak bir değerden yoksun olduğu anlatılmak istenmiş; ancak birbiriyle çelişen ifadeler kullanılmıştır.)

Tablo 5.Anlam Belirsizliği

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	6	7,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	4	16,66
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	1	3,33
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	2	7,69
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	–	–
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	13	5,70

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Her birinin farklı farklı yapmak istediği, ulaşmak istediği amaçları vardır.

Kalecik Lisesi, Seda MADEN, XVIII / 1

(“Yapmak istediği,ulaşmak istediği farklı farklı amaçları vardır.”biçiminde olmalı.)

2.Bu yabancı balıkçı ile konuşmaya başladığında başından geçenleri anlatmak istedi.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Ayşe ELOĞLU, LXXXIV, 6

(Noktalama işaretinin eksik kullanımı anlam belirsizliğine yol açmış; “yabancı” kelimesinden sonra virgül getirilmeli.)

3. Genç kıza açılmak istiyormuş; ama kızın kendisini fakirliğinden dolayı küçük görmesi ihtimali aklına geldikçe kıza açılmaktan vazgeçiyormuş.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Mustafa KARAGÖZ, CVII /8

(“Genç” kelimesinden sonra virgül kullanılmalı.)

4. Ama ağa kızını namusuna leke sürdürdüğü için öldürdü.

METEM, Savaş KAVLAK, CL / 36

(“Ağa” kelimesinden sonra virgül getirilmeli.)

5. Hüseyin çoban ailesiyle küçük bir kasabada mutlu bir şekilde yaşamış.

Kalecik Lisesi, Erencan BİNİCİ, LXVIII /2

(“Hüseyin çoban” kelime grubundan sonra virgül getirilmeli.)

Tablo 6.Karşılaştırma ya da Sıralama Yanlılıkları

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	–	–
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	–	–
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	–	–
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	1	1,47
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	1	0,43

Yapılan Hataya Örnek Cümle:

1.Çevremde az ve daha çok kişi kendisinin ve çevresinin yüzünü güldürebiliyor.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Handan YEŞİLOĞLU, CLXXXXI /17

(Bu cümledeki “az ve daha çok kişi” karşılaştırması mantık açısından doğru değildir.)

Tablo 7.Özenti Kullanımlar/ Çeviri Yanlıları

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	5	6,25
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	1	4,16
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	2	7,69
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	-	–
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	8	3,50

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Bu konuda önemli olan şey insanın önce kendisinin psikolojikmen bir şeyleri başaracağını anlamasıdır.

Kalecik Lisesi, Rabia Nur EKŞİOĞLU, XIV /12

(“Psikolojikmen” yerine “iç dünyasında” ifadesi kullanılabilir.)

2.Günleri bu şekilde monoton bir halde geçirdi.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Tuthane YILMAZ, LXXXVIII / 6

(“Monoton” yerine “sıradan” ifadesi kullanılmalı.)

3.Senin kadar agresif insan görmedim.

METEM, Yıldız ÇIRAK, CLVII /3

(“Agresif” yerine “sinirli” ifadesi kullanılmalı.)

4.Zaten başarılı olacağımıza inanırsak otomatikman o başarıya ulaşmak için elimizden gelen bütün imkânları sergileriz.

Kalecik Lisesi, Murat BÖREKÇİ, V/ 7

(“Otomatikman” yerine “kendililiğinden” ifadesi kullanılmalı.)

5.Nereden bileyim, sana nasıl güvenebilirim diye aralarında gergince bir diyalog geçti.

METEM, Fatih SAVAŞ, CLIII / 20

(“Diyalog” yerine “konuşma” ifadesi kullanılmalı.)

Tablo 8.Cümlede Mantık Hatasının Bulunması

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	5	6,25
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	3	12,5
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	2	7,69
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	–	–
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	12	5,26

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Yapacağı işleri hep geçmişe atmışlardır.

Kalecik Lisesi,Aylin EKİZCE, X / 16

(“Yapacağı işler”de gelecek zaman ifadesi var, “geçmişe atmışlardır” yerine “geleceğe ertelemişlerdir.” ifadesi kullanılmalı.

2.Su dolu boş kovaşına oltasına takılan balığı attı.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, İbrahim AKIN, LXXXVII / 6

(“Su dolu” ve “boş kova” ifadeleri mantık hatasına yol açıyor.)

3. Bir insan evladının olumsuz yönde etkileyici tavır sergilemesinden ibarettir.

METEM, Meltem KARADOĞAN, CXXXXVI /1

(Etkileyici tavır olumlu yönde olur,”olumsuz yönde etkileyici tavır” ifadesi mantık hatasına yol açıyor.)

4. Başaracağımıza önce kendimizi ikna etmeliyiz.

Kalecik Lisesi, Tayfun ALTINDAĞ, XV / 10

(İnsan kendisini ikna edemez, “ikna etmeliyiz” yerine “inandırmalıyız” kullanılmalı.

5. İmkânsız olan şeyler aslında imkânsız değildir.

Kalecik Lisesi, Cansu AYDOĞAN, XIII / 4

(Hem imkansız olan bir şeyden hem de bunun imkansız olmadığından bahsediliyor, bu da mantık hatasına yol açıyor.)

Tablo 9. Deyimlerin ve Atasözlerinin Yanlış Kullanımı

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	10	12,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	5	20,83
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	–	–
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	–	–
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	15	6,57

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1. Atalarımız, “Başaracağım diyen o yolun yarısını başarmış olur.” demiştir.

Kalecik Lisesi, Harun ÇOBAN, XXXI / 15

(Yukarıdaki gibi bir atasözü yoktur, bu atasözü “Başlamak bitirmenin yarısıdır.” şeklindedir.

2. Çünkü korkaklık en başından beri onlarda bir yer açmıştır.

Kalecik Lisesi, Cafer BÖLEK, I / 2

(Bu cümlede deyim yanlış kullanılmış, “yer etmiştir” biçiminde olmalı.)

3.Zaten “İnanmak kazanmanın yarısıdır.” diye de söz vardır.

Kalecik Lisesi, Kenan KAVLAK, XXX / 17

(Bu cümlede de yine “Başlamak bitirmenin yarısıdır.” atasözü değiştirilerek kullanılmıştır, atasözlerindeki ve deyimlerdeki kelimeler değiştirildiğinde anlatım bozukluğuna yol açar.)

4.Adam eve çaresizlik içinde dönüyor, eli eve boş gitmek istemiyor.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Meltem YILMAZ, LXXXV /11

(Deyimler ve atasözleri kalıplaşmış sözler olduğu için deyimler ve atasözlerinde araya başka kelime getirilmez. “Eli boş gitmek istemiyor.” biçiminde olmalıdır.

5.Adam şaşkına uğradı, ne yapacağını bilemedi.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Seher Bozkuş, LIII / 12

(“Adam şaşkına döndü.” biçiminde olmalıdır.)

Tablo 10. Sözcük Seçimine Dikkat Edilmemesi

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	18	22,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	12	50
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	7	23,33
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	7	26,92
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	8	11,76
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	52	22,80

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Apartmanın beton duvarına yaslanıp güçlkle kendini toplamaya çalışan Filiz’in imdadına sonunda biri rast gelmişti.

Kalecik Lisesi, Fatih HAYTA, LXVIII / 15

(“Sonunda biri yetişmişti.” şeklinde olmalı.)

2.Bu inciyi, pahalı bir fiyata sattı.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Celal YILMAZ, LXXXXX / 10

(“Yüksek bir fiyata sattı.” şeklinde olmalı.)

3.O meslekte çalışınca birden usta olacaksın diye bir kanıt yok.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Ahmet KARAKUŞ, CXXXI / 5

(“O meslekte çalışınca birden usta olacaksın diye bir durum söz konusu değil.” şeklinde olabilir.)

4.İffet’in o güzelliği bunları istememez idi.

METEM, Mehmet SEYMEN, CXXXVIII / 3

(“İffet’in o güzelliği bunları hak etmiyordu.” şeklinde olmalı.)

5.Zamanında hayata birazcık gülümsemen onun sana gülücüklerle bakmasına neden olacaktır.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Reyhan TAŞ, CLXVIII / 18

(“Neden olmak” olumsuz durumlarda kullanılan bir ifadedir, bu cümlede “...onun sana gülücüklerle bakmasını sağlayacaktır.” ifadesi kullanılmalı.)

Tablo 11. Noktalama İşaretlerinin Yanlış ya da Eksik Kullanımı

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	9	11,25
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	6	25
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	3	10
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	2	7,69
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	4	5,88
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	24	10,52

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1. Balıkçı kızını teselli etti ve küpeyi aramaya başladı.

Kalecik Lisesi, Ayşe YEŞİLOĞLU, LXIII /9

(“Balıkçı” dan sonra virgöl getirilmeli.)

2. Çocukları büyümüş, okulları bitmiş, büyük denizcilik okulundan mezun olmuş.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Arife DEMİR, LXXXII / 23

(“Büyük” kelimesinden sonra virgöl getirilmeli.)

3. Bir gün kız kardeşi gençle konuşurken genç ablasına durumunu anlatmış.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Mustafa KARAGÖZ, CVII /14

(“Genç” kelimesinden sonra virgöl getirilmeli.)

4. Ama ağa kızını namusuna leke sürdürdüğü için öldürdü.

METEM, Savaş KAVLAK, CL / 36

(“Ağa” kelimesinden sonra virgöl getirilmeli.)

5. İş gündemlerine girer girmez onu yapanlar, ömürlerini kazanırlar.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Aysel KAVALCI, CCII / 10

(“İş” kelimesinden sonra virgöl getirilmeli.)

Tablo 12.Cümledeki Öge Eksikliği

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	18	22,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	9	37,5
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	3	10
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	4	15,38
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	7	10,29
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	41	17,98

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Sana karşı bakış açıları değişiyor, büyükler seviyor, küçükler saygı gösteriyor.

Kalecik Lisesi, Aylin EKİZCE, X / 8

(Nesne ve dolaylı tümleç eksikliği, “Büyükler seni seviyor, küçükler sana saygı gösteriyor.” biçiminde olmalı.)

2.Ama daha sonra onu tanıyınca sevdi ve çok iyi vakit geçirmeye başladılar.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Tuthane YILMAZ, LXXXVIII / 22

(Zarf tümleci eksikliği, “... ve onunla çok iyi vakit geçirmeye başladılar” biçiminde olmalı.)

3.Sınava giriyor ve başarılı bir şekilde çıkıyor.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Mustafa ÖZDEMİR, CXXI / 12

(Dolaylı tümleç eksikliği, “...ve sınavdan başarılı bir şekilde çıkıyor.” biçiminde olmalı.)

4.Tahir başta onu kandırmaya çalıştığını düşünmüş ve inanmamış.

METEM, Yasin KAÇAR, CLI / 35.

(Dolaylı tümleç eksikliği, “... ve ona inanmamış.” biçiminde olmalı.)

5.Hayat mı bize karışıyor biz mi hayata, biliyor musunuz?

Keçiören Pursaklar Lisesi, Derya BAŞAR, CLXXI / 31

(Yüklem eksikliği, “Hayat mı bize karışıyor, biz mi hayata karışıyoruz.” biçiminde olmalı.)

Tablo 13. Özne-Yüklem, Nesne-Yüklem, Dolaylı Tümleç-Yüklem, Zarf Tümleci Yüklem Uyumsuzluğu

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	15	18,75
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	6	25
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	9	30
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	11	42,30
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	13	19,11
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	54	23,68

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Sütkardeşi, bunca yıl neden çobanlık yaptığını, yanına niçin gelmediğini konuşarak birlikteliklerinin keyfini çıkardılar.

Kalecik Lisesi, Mehmet CAN, LIII / 27

(Zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu, “Sütkardeşiyle...” biçiminde olmalı.)

2.Herkes bu işin sırrını o zaman öğrenmişlerdi.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, İbrahim AKIN, CII / 53

(Özne-yüklem uyumsuzluğu, “Herkes bu işin sırrını o zaman öğrenmişti.” biçiminde olmalı.)

3.Sonra hastanede benim yanan yerlerimi pansuman yaptılar.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, İsmail KARAKOÇ, CVI / 9

(Dolaylı tümleç-yüklem uyumsuzluğu, “... yanan yerlerime pansuman yaptılar.” biçiminde olmalı.)

4.Burhan annesi ile İffet’e bakmaya çalışıyorlar.

METEM, Mehmet SEYMEN, CXXXVIII / 4

(Özne-yüklem uyumsuzluğu, “Burhan annesi ile İffet’e bakmaya çalışıyor.” biçiminde olmalı.)

5.O an aklımıza gelen tek çare; bedenimizi devrin en çılgın rüzgârına emanet edip kuş gibi çırpınarak koşuvermek gelir içimizden uçsuz bucaksız bilinmez uzaklara.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Evin BAŞAR, CLXXIV /12

(Özne-yüklem uyumsuzluğu, “O an aklımıza gelen tek çare; bedenimizi devrin en çılgın rüzgarına emanet edip kuş gibi çırpınarak koşuvermektir, uçsuz bucaksız bilinmez uzaklara.)

Tablo 14.Kelime Gruplarının Yanlış Kurulması

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	5	6,25
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	–	–
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	3	10
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	8	30,76
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	9	13,23
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	26	11,40

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.İznimin bittiğinde ise yine o beton duvarlara, nefes almanın bile zor olduğu parmaklıksız hapishaneye geri döndüm.

Kalecik Lisesi, Fadime KOCAKUŞAK, XXXXVI / 15

(Gereksiz yere tamlayan eki kullanılmış, “İznim bittiğinde...” biçiminde olmalı.)

2.Öğretmenliğinin 1,5 senesinde evleniyor.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Yakup AYDOĞAN, CXII /16

(“Öğretmenliğinin ilk yıllarında...” biçiminde olmalı.)

3. Sevdiklerim yanımda olunca insan artık yalnız olmadığını düşünüyor.

METEM, Feray ERDOĞAN, CXXXXIV / 41

(“Sevdikleri yanında olunca...” biçiminde olmalı.)

4. Onu çok seviyordum ama beni aldattığını düşündüm ve okul önlerinde toz,ot,hap çeşitleri uyuşturucu sattırmaya başladım.

METEM, Hasan YILDIRIM, CLII / 3

(“...toz,ot,hap gibi çeşitli uyuşturucular...” biçiminde olmalı.)

5. Çünkü kültür bir topluluğun manevi özelliğini oluşturan gelenek, fikir, yaşayış ve sanat varlıklarının bütünü demektir.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Zümriye SEZDİRMEZ, CLXXXII / 14

(“...gelenek,fikir,yaşayış ve sanat varlıklarının bütünü demektir.” biçiminde olmalı.

Tablo 15.Eylemsilerin Yanlış Kullanımı

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	4	5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	2	8,33
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	1	3,84
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	7	10,29
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	14	6,14

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Keşke böyle bir dünyada değil de herkesin iyi, birbirini anlayan insanların bulunduğu bir dünyada yaşasak.

Kalecik Lisesi, Fadime KOCAKUŞAK, XXXXI / 25.

(“...herkesin iyi olduğu, birbirini anlayan insanların bulunduğu bir dünyada yaşasak.” şeklinde olmalıdır.)

2.Hele o akşam gün batarken güneşin denizle nasıl bir araya gördük.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, İbrahim AKIN, LXXXIII / 16.

(“...nasıl bir araya geldiğini gördük” şeklinde olmalıdır.)

3.Bir türlü şu hırslı halimi yenip de şu yaptığım acımasız tavırlarımı bırakamıyorum.

METEM, Meltem KARADOĞAN, CXXXXVI / 6

(“Yaptığım” kelimesi gereksiz kullanılmış.)

4.Kurmuş olduğumuz hayaller aslında isteklerimize, yapacaklarımıza adım attığımızdır.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Merve COŞKUN, CCXXIII / 11

(Yüklemde eylemsi kullanılmış;ancak yüklem ‘atmamızı sağlar’ biçiminde olmalıdır.)

5.Belki de bu imkânsız hayallerle sadece kendisini bir süreliğine tatmin etmeye çalışmasıdır.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Meryem KIR, CCI / 11

(Yüklemde eylemsi kullanılmış;ancak yüklem ‘çalışıyordur’ biçiminde olmalıdır.)

Tablo 16.Bağlaçlarla İlgili Yanlışlıklar

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	2	2,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	2	8,33
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	3	10
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	3	11,53
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	1	1,47
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	11	4,82

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Teyzesi onu sıcak karşılamış ama onu modern bir genç kız yapmak istiyormuş.

Kalecik Lisesi, Selma VARGELOĞLU, LX X / 17

(“Ama” bağlacı zıt yargıları birbirine bağlamakta kullanılır, bu cümlede “ve” bağlacının kullanılması gerekir.)

2.Çocuk iyice büyüyüp ve okulunda çok başarılı oluyor.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Osman GENÇ, CX / 13

(Bu cümlede “ve” bağlacının kullanılmaması gerekir.)

3. Bir Hristiyan'ın kızı çok ve çok Müslüman olmak istiyormuş.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Yakup AYDOĞAN, CXII / I

(Bu cümlede “ve” bağlacının yerine “ama” bağlacının kullanılması gerekir.)

4. Ali, Emre'nin bütün dediklerini düşünerek ve yaptı.

METEM, Hatice YENİAY, CXXXXV / 47

(Bu cümlede “ve” bağlacının kullanılmaması gerekir.)

5. Kişinin karşı cinse duyduğu sevgi ise karşı cinsi sevmeye başlayıp ona bağlanıp ve ona âşık olmasıyla başlar.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Vahit KOÇ, CLXXVI / 13

(Bu cümlede “ve” bağlacının kullanılmaması gerekir.)

Tablo 17. Zaman ve Kişi Eki Uyumsuzluğu

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	5	6,25
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	1	4,16
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	–	–
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	4	15,38
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	2	2,94
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	12	5,26

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1. Bunu bilmezsek ve kendimize gerçekten inanmazsan diğer insanlar başarı merdivenlerini bir bir çıkarken biz geri adımlar atıp başladığımız noktaya geliriz.

Kalecik Lisesi, Gamze BOYRAZ, VII / 27

(“Bunu bilmezsek ve kendimize gerçekten inanmazsak...” biçiminde olmalı.)

2. Yazan “Bu haritayı takip edin hayatınızın akışı değişecek.” diye yazardı.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Hatice ÖZYURT, LXXXVI / 14

(Bu cümlede geçmişte yazılmış olan bir yazıdan bahsedildiği için “...diye yazmıştı.” biçiminde olması daha doğrudur.

3. Adam: “Seninle mutlu olacaktık.” dedi. Kadın: “Zorla mı?” diyerek yavaşça gözlerini kapatıp ölmüştü.

METEM, Barış DOĞAN, CLIV / 36

(Bu cümlede “ölmüştü” zaman bakımından bir önceki cümleye uymuyor, “öldü” biçiminde kullanılmalı.)

4. Bir beklentin varsa, onu gerçekleştirdiyse sen mutlu olur, hep mutlu edersiniz.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Nazik KAYA, CCVI / 25

(Bu cümlede sıralı cümleler şahıs bakımından birbirine uymamaktadır, “...hep mutlu edersin.” biçiminde olmalı.)

5. Nereye gitse herkes ona gölüyordu ve o şehirde kimse Zeynep gibi giyinmiyormuş.

Kalecik Lisesi, Selma VARGELOĞLU, LXX / 12

(“Nereye gitse herkes ona gölüyormuş.O şehirde kimse Zeynep gibi giyinmiyormuş.” şeklinde olmalı.)

Tablo 18. Çatı Uyumsuzluğu

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	3	3,75
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	–	–
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	2	6,66
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	–	–
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	3	4,41
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	8	3,50

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Bu başarının gerçekleşmesi için öncelikle kendinden emin olunması gerekir.

Kalecik Lisesi, Aylin EKİZCE, XVI / 7

(“Bu başarının gerçekleşmesi için öncelikle kendinden emin olmalıdır.” biçiminde olmalıdır.)

2.Hedeflerini her zaman yüksek tutulmalıdır.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Yusuf ÖZTÜRK, CXXVIII / 4

(“Hedeflerini her zaman yüksek tutmalıdır.” biçiminde olmalıdır.)

3.Sabrederek yürümeli o yolları ve aşacağı her bir çıtanın sonunda biteceğini asla unutulmamalıdır.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Ebru YILMAZ, CCXVII / 8

(“Sabrederek yürümeli o yolları ve aşacağı her bir çıtanın sonunda biteceğini asla unutmamalıdır.” biçiminde olmalıdır.)

4.Tabii bazen her şey istemekle kalınmamalıdır.

Kalecik Lisesi, Gamze GÜNDOĞMUŞ, XXIII / 4

(“Tabii bazen her şeyi istemekle kalmamalıdır.” biçiminde olmalı.)

5.Çünkü yapmaya başladığımız iş uzun süre ertelendiğinde yapılması en az on kat zorlaşacaktır.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Aysel KAVALCI, CCII/8

(“Çünkü yapmaya başladığımız iş uzun süre ertelendiğinde yapması en az on kat zorlaşacaktır.” biçiminde olmalı.)

Tablo 19. Ek-Eylem Eksikliği

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	–	
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	1	4,16
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	1	3,33
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	1	3,84
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	–	–
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	3	1,31

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1. Ali Bey çaresiz, üzgün ve yıpranmıştı.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Tuğçe DOĞAN, LXXXVIII / 12

(“Ali Bey çaresizdi, üzgündü ve yıpranmıştı.” biçiminde olmalı)

2. Gayet sakin ve konuştuklarını da öyle güzel söylüyordu ki.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, İbrahim ÖZAYDIN, CVIII /25

(“Gayet sakindi” biçiminde olmalı)

3.Ama o benim ona olan güvenimi sarsacak ve ondan ömrü boyunca nefret edecektim

METEM, Meltem KARADOĞAN, CXXXXVI / 14

(“ Ama o benim ona olan güvenimi sarsacaktı ve ondan ömrü boyunca nefret edecektim” biçiminde olmalıdır.)

Tablo 20.Çoğul Ekinin Yanlış Kullanımı

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	6	7,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	3	12,5
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	1	3,33
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	–	–
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	4	5,88
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	14	6,14

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.İnsan hayatta birçok zorluklarla karşılaşabilir.

Kalecik Lisesi, Yasemin KARAVİRANLI, IV, 4

(“İnsan hayatta birçok zorlukla karşılaşabilir.” biçiminde olmalı.)

2.Babasını bulmak için bir denizlere açılmış, büyük fırtınalarla karşılaşmış.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Cengiz DÖRTNAL, LXXXII / 25

(“Babasını bulmak için denize açılmış...” biçiminde olmalı.)

3.Kızın babası kızı kendi dininde kaldı diye müezzine her istediği hediyeleri almış ve kendisine vermiş.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Yakup AYDOĞAN, CXII / 15

(“Her istediği hediye almış.” biçiminde olmalı.)

4.İnsanoğlunun yaşamı boyunca kurduğu birçok hayalleri vardır.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Hanife RAMAZANOĞLU, CCIV / 6

(“Birçok hayali vardır.” biçiminde olmalı.

5.Güzel bir hayallerin farkına varıyorum.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Dilek SÜNGER, CLXXXXVIII /12

(“Güzel hayallerin farkına varıyorum.” biçiminde olmalı.)

Tablo 21. Yapısal Yanlılıklar

OKUL ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	HATA YAPAN ÖĞRENCİ SAYISI	% (YÜZDELİK DİLİM)
KALECİK LİSESİ	80	30	37,5
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	24	6	25
KALECİK İMAM HATİP LİSESİ	30	9	30
KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	26	11	42,30
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	68	11	16,17
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	228	67	29,38

Yapılan Hatalara Örnek Cümleler:

1.Örneğin kompozisyon yazmasını sevmeyen bir öğrenci var.

Kalecik Lisesi, Gamze TEKFİDAN, XXII / 21

(İyelik ekinin gereksiz kullanımı: ‘yazmasını’ değil ‘yazmayı’ şeklinde olmalı.)

2.Yüzyıllar geçtikten sonra bir baksalar balığın gömülü olduğu yerden balığın yemiş olduğu balıkçı ve komşuları çıktı.

Kalecik Sağlık Meslek Lisesi, Nilüfer DEMİR, CII / 50.

(Yanlış ek kullanımı: ‘ bir de baktılar ki’ şeklinde olmalı.)

3.Önce girdiğimiz işte başarılı olmamızı istiyorsak kendimizden emin olmamız gerekiyor.

Kalecik İmam-Hatip Lisesi, Yakup AYDOĞAN, CXVII / 16.

(İyelik ekinin gereksiz kullanımı: ‘başarılı olmak istiyorsak’ biçiminde olmalı.)

4.Kadir onu kaçırtmamak istiyor.

METEM, Serdal ABALI, CXXXVI/3

(Sözcük ‘kaçırmamak’ biçiminde kullanılmalı.)

5.Dünyanın hiçbir ülkesi Türkiye kadar uzun ve zengin bir tarihi mirasına sahip değildir.

Keçiören Pursaklar Lisesi, Ramazan ÖZCAN, CCX /

(İyelik ekinin gereksiz kullanımı: ‘uzun ve zengin bir tarihi mirasa’ biçiminde olmalı.)

TABLO 22: YAZILI ANLATIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ		
KALECİK LİSESİ	HATA SAYISI	%
Gereksiz sözcük kullanımı	27	33,75
Yanlış yerde kullanılan sözcükler	11	13,75
Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması	2	2,5
Anlam belirsizliği	6	7,5
Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları	—	—
Özenti kullanımlar(yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışları	5	6,25
Cümlede mantık hatasının bulunması	5	6,25
Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı	10	12,5
Sözcük seçimine dikkat edilmemesi	18	22,5
Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımı	9	11,25
Cümledeki öge eksikliği(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleş, zarf tümleci eksikliği)	18	22,5
Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleş-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu	15	18,75
Kelime gruplarının yanlış kurulması	5	6,25
Eylemsilerin yanlış kullanımı	4	5
Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar	2	2,5
Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	5	6,25
Çatı uyumsuzluğu	3	3,75
Ek eylem eksikliği	—	—
Çoğul ekinin yanlış kullanımı	6	7,5
Yapısal yanlışlıklar(iyelik ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	30	37,5
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	80	

TABLO 23: YAZILI ANLATIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ		
KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ	HATA SAYISI	%
Gereksiz sözcük kullanımı	14	58,33
Yanlış yerde kullanılan sözcükler	4	16,66
Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması	—	—
Anlam belirsizliği	4	16,66
Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları	—	—
Özenti kullanımlar(yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışları	1	4,16
Cümlede mantık hatasının bulunması	3	12,5
Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı	5	20,83
Sözcük seçimine dikkat edilmemesi	12	50
Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımı	6	25
Cümledeki öge eksikliği(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci eksikliği)	9	37,5
Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleç-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu	6	25
Kelime gruplarının yanlış kurulması	—	—
Eylemsilerin yanlış kullanımı	2	8,33
Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar	2	8,33
Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	1	4,16
Çatı uyumsuzluğu	—	—
Ek eylem eksikliği	1	4,16
Çoğul ekinin yanlış kullanımı	3	12,5
Yapısal yanlışlıklar(iyelik ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	6	25
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	24	

TABLO 24: YAZILI ANLATIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ		
KALECİK İMAM-HATİP LİSESİ	HATA SAYISI	%
Gereksiz sözcük kullanımı	9	30
Yanlış yerde kullanılan sözcükler	5	16,66
Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması	—	—
Anlam belirsizliği	1	3,33
Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları	—	—
Özenti kullanımlar(yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışları	—	—
Cümlede mantık hatasının bulunması	—	—
Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı	—	—
Sözcük seçimine dikkat edilmemesi	7	23,33
Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımı	3	10
Cümledeki öge eksikliği(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci eksikliği)	3	10
Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleç-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu	9	30
Kelime gruplarının yanlış kurulması	3	10
Eylemsilerin yanlış kullanımı	—	—
Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar	3	10
Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	—	—
Çatı uyumsuzluğu	2	6,66
Ek eylem eksikliği	1	3,33
Çoğul ekinin yanlış kullanımı	1	3,33
Yapısal yanlışlıklar(iyelik ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	9	30
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	30	

TABLO 25: YAZILI ANLATIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ		
KALECİK METEM	HATA SAYISI	%
Gereksiz sözcük kullanımı	13	50
Yanlış yerde kullanılan sözcükler	8	30,76
Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması	1	3,84
Anlam belirsizliği	2	7,69
Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları	—	—
Özenti kullanımlar(yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışları	2	7,69
Cümlede mantık hatasının bulunması	2	7,69
Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı	—	—
Sözcük seçimine dikkat edilmemesi	7	26,92
Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımı	2	7,69
Cümledeki öge eksikliği(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleş, zarf tümleci eksikliği)	4	15,38
Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleş-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu	11	42,30
Kelime gruplarının yanlış kurulması	8	30,76
Eylemsilerin yanlış kullanımı	1	3,84
Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar	3	11,53
Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	4	15,38
Çatı uyumsuzluğu	—	—
Ek eylem eksikliği	1	3,84
Çoğul ekinin yanlış kullanımı	—	—
Yapısal yanlışlıklar(İYELİK ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	11	42,30
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	26	

TABLO 26: YAZILI ANLATIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ		
KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	HATA SAYISI	%
Gereksiz sözcük kullanımı	13	19,11
Yanlış yerde kullanılan sözcükler	2	2,94
Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması	–	–
Anlam belirsizliği	–	–
Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları	1	1,47
Özenti kullanımlar(yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışları	–	–
Cümlede mantık hatasının bulunması	–	–
Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı	–	–
Sözcük seçimine dikkat edilmemesi	8	11,76
Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımı	4	5,88
Cümledeki öge eksikliği(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci eksikliği)	7	10,29
Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleç-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu	13	19,11
Kelime gruplarının yanlış kurulması	9	13,23
Eylemsilerin yanlış kullanımı	7	10,29
Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar	1	1,47
Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	2	2,94
Çatı uyumsuzluğu	3	4,41
Ek eylem eksikliği	–	–
Çoğul ekinin yanlış kullanımı	4	5,88
Yapısal yanlışlıklar(İYELİK ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	11	16,17
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	68	

TABO 27.YAZILI ANLATIM BOZUKLUKLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ	KALECİK LİSESİ		KALECİK SAĞLIK MESLEK LİSESİ		KALECİK İMAM HATİP LİSESİ		KALECİK ŞEHİT MEHMET YILDIRIM METEM		KEÇİÖREN PURSAKLAR LİSESİ	
	HATA SAYISI	%	HATA SAYISI	%	HATA SAYISI	%	HATA SAYISI	%	HATA SAYISI	%
Gereksiz sözcük kullanımı	27	33.75	14	58.33	9	30	13	50	13	19.11
Yanlış yerde kullanılan sözcükler	11	13.75	4	16.66	5	16.66	8	30.76	2	2.94
Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması	2	2.5	–	–	–	–	1	3.84	–	–
Anlam belirsizliği	6	7.5	4	16.16	1	3.33	2	7.69	–	–
Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1.25
Özenti kullanımlar (yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışları	5	6.25	1	4.16	–	–	2	7.69	–	–
Cümlede mantık hatasının bulunması	5	6.25	3	12.5	–	–	2	7.69	–	–
Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı	10	12.5	5	20.83	–	–	–	–	–	–
Sözcük seçimine dikkat edilmemesi	18	22.5	12	50	7	23.33	7	26.92	8	11.76
Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımı	9	11.25	6	25	3	10	2	7.69	4	5.88
Cümledeki öge eksikliği(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleş, zarf tümleci eksikliği)	18	22.5	9	37.5	3	10	4	15.38	7	10.29
Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleş-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğu	15	18.75	6	25	9	30	11	42.3	13	19.11
Kelime gruplarının yanlış kurulması	5	6.25	–	–	3	10	8	30.76	9	13.23
Eylemsilerin yanlış kullanımı	4	5	2	8.33	–	–	1	3.84	7	10.29
Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar	2	2.5	2	8.33	3	10	3	11.53	1	1.47
Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	5	6.25	1	4.16	–	–	4	15.38	2	2.94
Çatı uyumsuzluğu	3	3.75	–	–	2	6.66	–	–	3	4.41
Ek eylem eksikliği	–	–	1	4.16	1	3.33	1	3.84	–	–
Çoğul ekinin yanlış kullanımı	6	7.5	3	12.5	1	3.33	–	–	4	5.88
Yapısal yanlışlıklar(ıyelik ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	30	37.5	6	25	9	30	11	42.3	11	16.17
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	80		24		30		26		68	

TABLO 28. Yazılı Anlatım Bozukluklarının Sebeplerini Belirleme Ölçeği

Öğrencilerde görülen yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirlemek amacıyla, yazılı anlatım çalışması yaptırılıp kâğıtları incelenen öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeği uygulanmıştır. Ölçek 7 öğretmene uygulanmıştır. Kaç tane öğretmenin ilgili maddenin hangi şikkını işaretlediği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Madde No	YAZILIANLATIM BOZUKLUKLARININ SEBEPLERİ	Hıçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman
		A	B	C	D	E
1	Öğrencilerdeki anlatım bozuklukları gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanır.	–	1	3	3	–
2	Yanlış yerde kullanılan sözcüklerden kaynaklanır.	–	2	3	2	–
3	Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılmasından kaynaklanır.	–	1	6	–	–
4	Anlam belirsizliğinden kaynaklanır.	–	3	3	1	–
5	Karşılaştırma ya da sıralama yanlışlarından kaynaklanır.	1	4	2	–	–
6	Özenti kullanımlardan (yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışlarından kaynaklanır.	1	3	1	2	–
7	Cümlede mantık hatasının bulunmasından kaynaklanır.	–	4	3	–	–
8	Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımından kaynaklanır.	–	2	4	1	–
9	Sözcük seçimine dikkat edilmemesinden kaynaklanır.	–	1	5	1	–
10	Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımından kaynaklanır.	–	–	–	5	2
11	Cümledeki öge eksikliğinden kaynaklanır(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci eksikliği)	–	–	2	5	–
12	Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleç-yüklem, zarf tümleci-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanır.	–	–	1	5	1
13	Kelime gruplarının yanlış kurulmasından kaynaklanır.	–	1	4	2	–
14	Eylemsilerin yanlış kullanımından kaynaklanır.	–	4	2	1	–
15	Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklardan kaynaklanır.	–	5	2	–	–
16	Zaman ve kişi eki uyumsuzluğundan kaynaklanır.	–	2	4	1	–
17	Çatı uyumsuzluğundan kaynaklanır.	–	4	1	2	–
18	Ek eylem eksikliğinden kaynaklanır.	–	5	1	1	–
19	Çoğul ekinin yanlış kullanımından kaynaklanır.	–	3	3	–	1
20	Yapısal yanlışlıklardan kaynaklanır(İYELİK ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)	–	–	3	4	–

Araştırma örneklemindeki öğretmenlerin anlatım bozuklukları ile ilgili görüşleri:

Tablo29. Öğretmenlerin “Anlatım bozukluğu konusunu anlatırken ağırlıklı olarak hangi yöntem ve tekniği kullanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri:

	f	%
Anlatma	2	28,57
Soru-Cevap	2	28,57
Oyunlaştırma	2	28,57
Küme Çalışması	1	14,28
Analiz ve Sentez(Çözümleme ve bireşim)	–	–
TOPLAM	7	100

Tablo 22’ye göre öğretmenlerin 2’si anlatma,2’si soru-cevap, 2’si oyunlaştırma 1 tanesi ise küme çalışması yöntemini ağırlıklı olarak kullanmaktadır. Analiz ve sentez yöntemini kullanan öğretmen bulunmamaktadır. Türk Dili ve Edebiyatı öğretimindeki yeni yaklaşımlara ve uzmanlara göre bir konuya başlarken anlatma yönteminin kullanılması doğru değildir. Öğrencinin ilgisini çekecek ve derse aktif olarak katılmasını sağlayacak farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekir.

Tablo 30. Öğretmenlerin “Anlatım bozuklukları konusunu öğretirken zorlanıyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri:

	f	%
Genellikle zorlanıyorum.	1	14,28
Bazı sınıflarda zorlanıyorum.	2	28,57
Anlatım bozukluklarının bazı konularında zorlanıyorum.	3	42,85
Zorlanmıyorum.	1	14,28
Diğer	–	–
TOPLAM	7	100

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin, anlatım bozukluğu konusunu öğretirken ne ölçüde zorlandıklarını tespit etmeyi amaçlayan bu soruya, öğretmenlerin 1’i genellikle zorlanıyorum, 2’si bazı sınıflarda zorlanıyorum, 3’ü anlatım bozukluklarının bazı konularında zorlanıyorum, 1’i ise zorlanmıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 31. Öğretmenlerin “Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında anlama dayalı anlatım bozuklukları mı dil bilgisiyle ilgili anlatım bozuklukları mı daha fazla görülüyor” sorusuna ilişkin görüşleri:

	f	%
Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları	2	28,57
Dil Bilgisiyle İlgili Anlatım Bozuklukları	4	57,14
Eşit olduğunu düşünüyorum.	1	14,28
TOPLAM	7	100

Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında görülen anlatım bozukluklarıyla öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinin birbiriyle örtüşüp örtüşmediğini tespit etmeyi amaçlayan bu soruya, öğretmenlerin 2’si anlama dayalı 4’ü dil bilgisiyle ilgili anlatım bozukluklarının daha fazla görüldüğü şeklinde cevap vermiştir.1 öğretmen ise anlama dayalı ve dil bilgisiyle ilgili anlatım bozukluklarının eşit sayıda olduğunu düşünmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni öğrencilerde hangi tür anlatım bozukluğunun daha fazla görüldüğünü doğru tespit etmişse bu konuyu daha kolay öğretir ve buna bağlı olarak da daha yüksek başarı elde eder.

Tablo 32. Öğretmenlerin “Anlatım bozuklukları konusuna başlarken derse nasıl giriş yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri

	f	%
Ders kitabındaki hazırlık sorularını yapıyorum.	–	–
Anlatım bozukluğunun tanımını yapıyorum.	1	14,28
Öğrencilere anlatım bozukluğunun ne olduğunu soruyorum.	–	–
Tahtaya anlatımı bozuk olan bir cümle yazıyorum.	4	57,14
Diğer	2	28,57
TOPLAM	7	100

Bir konuya başlanırken o konuya nasıl giriş yapıldığı önemlidir. Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin anlatım bozukluğu konusuna nasıl giriş yaptıklarını tespit etmeyi amaçlayan bu soruya, 1 öğretmen anlatım bozukluğunun tanımını yapıyorum, 4 öğretmen ise tahtaya anlatımı bozuk olan bir cümle yazıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerden 1’i konuyla ilgili cd izlettiğini, diğeri ise günlük hayatta çokça kullandığımız ama farkına varmadığımız örneklerden yola çıkarak bunların dilimize verdiği zararlardan bahsettiğini söylemiştir.

Tablo 33. Öğretmenlerin “ Anlatım bozukluğu konusunu işlerken ders içi etkinliklerde daha çok hangi nitelikte sorular soruyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri:

	f	%
Bilgi- Kavrama soruları	–	–
Uygulamaya dönük sorular	4	57,14
Analiz soruları	2	28,57
Sentez soruları	1	14,28
Değerlendirme soruları	–	–
TOPLAM	7	100

Öğretmenlerin anlattıkları konuya uygun nitelikte soru sorması, konunun tam olarak anlaşılması ve soruların öğrenciler tarafından cevaplanabilmesi için şarttır. Öğretmenlerin anlatım bozukluğu konusuna uygun nitelikte sorular sorup sormadığını tespit etmek amacıyla yönlendirilen bu soruya, öğretmenlerin 4’ü uygulamaya dönük sorular, 2’si analiz soruları, 1’i ise sentez soruları şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 34. Öğretmenlerin “ Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarını en aza indirmek için ne tür etkinliklerde bulunuyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri:

	f	%
Öğrenci anlatım bozukluğu yaptığında anında geri bildirimle düzeltiyorum.	1	14,28
Anlatımı bozuk olan cümleler verip buradaki anlatım bozukluklarını ve bunların sebeplerini bulmalarını istiyorum.	4	57,14
Kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorum.	2	28,57
Arkadaş çevresinde, medyada vb. karşılaştığı anlatım bozukluklarını bulup getirmesini istiyorum.	—	—
Diğer	—	—
TOPLAM	7	100

Öğrencilerin yaptığı yanlışları düzeltmede yapılan etkinlikler önemli rol oynar. Öğrencilerde görülen anlatım bozukluklarını en aza indirmek için öğretmenlerin ne tür etkinliklerde bulunduğunu tespit etmek amacıyla sorulan bu soruya, öğretmenlerin 1’i öğrenci anlatım bozukluğu yaptığında anında geribildirimle düzeltiyorum, 4’ü anlatımı bozuk olan cümleler verip buradaki anlatım bozukluklarını ve bunların sebeplerini bulmalarını istiyorum, 2’si ise kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 35. Öğretmenlerin “Konunun amaç ve hedefleri doğrultusunda daha iyi anlaşılması için önceden hazırlık yapıyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri

	f	%
Hiçbir zaman	–	–
Nadiren	–	–
Bazen	–	–
Genellikle	3	42,85
Her zaman	4	57,14
TOPLAM	7	100

Derste işlenecek konudan istenilen verimin alınabilmesi için öğretmenin önceden hazırlık yapması şarttır. “Konunun amaç ve hedefleri doğrultusunda daha iyi anlaşılması için önceden hazırlık yapıyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin 3’ü genellikle, 4’ü her zaman cevabını vermiştir.

Tablo 36. Öğretmenlerin “ Bu konu ile ilgili ders kitaplarında yer alan metin altı soruları kullanıyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri:

	f	%
Kullanmıyorum, kendim hazırlıyorum.	–	–
Değiştirerek kullanıyorum.	1	14,28
Aynen kullanıyorum.	–	–
Bazen değiştirerek, bazen de aynen kullanıyorum.	6	85,71
TOPLAM	7	100

Öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan metin altı soruları ne ölçüde kullandığını tespit etmek amacıyla sorulan bu soruya öğretmenlerin 1’i değiştirerek kullanıyorum, 6’sı bazen değiştirerek bazen de aynen kullanıyorum şeklinde cevap vermiştir.

3.2.Yorum

Ortaöğretimin 10. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmada öğrencilerin yazdığı kompozisyon kâğıtları üzerinde inceleme yapılmış ayrıca bu öğrencilerin derslerine giren Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine anket uygulanmıştır. Öğretmenlere anket uygulanmasının sebebi, elde edilen sonuçlarla öğretmenlerin görüşlerinin aynı olup olmadığını tespit etmek ve öğretmenlerin anlatım bozuklukları konusunu derslerde nasıl işlediklerini belirleyerek bu konuda öğretmenlerin yaptıkları doğruları ve yanlışları ortaya koymaktır.

Araştırma grubunu oluşturan 228 öğrencinin yazılı anlatım kâğıtları değerlendirilmiş, bulgular bölümünde yüzdelik oranları verilmiştir. Buna göre gereksiz sözcük kullanma oranı Kalecik Lisesi'nde % 33.75; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 58,33; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 30; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 50; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 19,11'dir.

Gereksiz sözcük kullanımı konusunda bütün okulların genel ortalaması % 33,33'tür. Öğretmenlere uygulanan yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde ise öğretmenlerin 1'i nadiren, 3'ü bazen, 3'ü genellikle öğrencilerde gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğuna rastlandığını belirtmiştir. Nadiren cevabını veren öğretmenin tespitinin doğru olmadığını söyleyebiliriz; çünkü gereksiz sözcük kullanımı araştırma yapılan öğrencilerde en fazla görülen bozukluklardan biridir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplarla öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarından çıkartılan sonuçların örtüşmesi önemlidir; çünkü öğretmen herhangi bir anlatım bozukluğuna öğrencilerde fazla rastlanılmadığını düşünüyorsa o konu üzerinde çok fazla durmaz ve bu da öğrencinin o konuyu tam olarak öğrenmesini engeller.

Gereksiz sözcük kullanımı genel değerlendirmeye bakıldığında en fazla yanlış yapılan bozukluktur. Çocuğun kelime hazinesinin yeterli olmayışı onun gereksiz sözcük kullanmasına sebep olur. Kelime hazinesi zengin olan bir öğrenci

cümle kurarken doğru kelimeleri seçer ve gereksiz yere kelime kullanmaz; çünkü kelime dağarcığı doğru kelimeleri kullanmasına olanak sağlar. Yeterli kelime hazinesine sahip olmayan öğrenci cümle kuruluşu sırasında hafızasında bulunan sınırlı sayıdaki kelimeyi kullanmak zorunda kalır ve bu da onun doğru kelimeyi seçmesini engeller.

Yanlış yerde sözcük kullanma oranı Kalecik Lisesi'nde % 13,75; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 16,66; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 16,66; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 30,76; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 2,94'tür.

Yanlış yerde sözcük kullanma konusunda bütün okulların genel ortalaması % 13,15'tir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde ise öğretmenlerin 2'si nadiren, 3'ü bazen, 2'si ise genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmiştir.

Yanlış yerde sözcük kullanma öğrencilerde sıkça rastlanılan anlatım bozukluklarından biridir. Bu bozukluk, dil bilgisi kurallarını tam ve doğru olarak bilmemekten kaynaklanır. Sıfat, zarf gibi sözcük türlerini ve bunların cümlede nerede kullanıldığını tam olarak bilmeyen bir öğrenci, kurduğu cümlelerde sözcüğü doğru yerde kullanmaz. Doğru, güzel ve eksiksiz bir anlatım dil bilgisi kurallarını tam olarak bilmek ve uygulamakla mümkündür.

Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması konusunda Kalecik Lisesi'nde % 2,5; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 3,84 oranında hata görülmektedir.

Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması konusunda bütün okulların genel ortalaması % 1,31'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 1'i nadiren, 6'sı ise bazen bu bozukluğun görüldüğünü belirtmiştir. Öğretmenlerin tespitlerinin doğru olduğunu söyleyemeyiz; çünkü bu araştırmadan öğrencilerde bu bozukluğa nadiren rastlandığı sonucunu çıkarıyoruz. Çok fazla

rastlanılan bir bozukluk değildir; çünkü onuncu sınıf düzeyine gelen bir öğrenci birbiriyle ters düşen ifadeleri çok fazla kullanmamaktadır. Bu bozukluğun görüldüğü öğrenciler ise dilin inceliklerine ve dile vakıf olmayan; sözlerin, eklerin anlamını ve işlevini tam olarak bilmeyen sınırlı sayıdaki öğrencilerdir.

Anlam belirsizliği konusunda Kalecik Lisesi'nde % 7,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 16,16; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 3,33; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 7,69 oranında hata görülmektedir.

Anlam belirsizliği konusunda bütün okulların genel ortalaması ise % 5,70'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 3'ü nadiren, 3'ü bazen, 1'i ise genellikle anlam belirsizliğinin görüldüğünü söylemiştir. Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında anlam belirsizliğinin genellikle görüldüğünü işaretleyen öğretmenin tespiti doğru değildir; çünkü anlam belirsizliği öğrencilerde genellikle denilecek yoğunlukta değildir.

Öğrencilerde görülen anlam belirsizliği ifade yetersizliğinden kaynaklanır. Doğru ve güzel bir anlatım doğru düşünüp düşündüklerini düzenli, eksiksiz bir şekilde anlatmaya bağlıdır. İfadede anlam belirsizliğinin olması iletişimde önemli sorunlara yol açar. Anlam belirsizliğini ortadan kaldırmak için sözcüğün kullanıldığı yere, noktalama işaretlerine, kişi zamirlerinin doğru kullanılmasına dikkat edilmesi gerekir.

Karşılaştırma ya da sıralama yanlışları konusunda sadece Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 1,47 oranında hata görülmektedir.

Bu konuda bütün okulların genel ortalaması ise % 0,43'tür. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 1'i hiçbir zaman, 4'ü nadiren, 2'si ise bazen öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü ifade etmişlerdir. Bazen cevabını veren öğretmenlerin tespiti doğru değildir; çünkü onuncu sınıf düzeyine gelmiş bir öğrenci bir dikkatsizlik söz konusu değilse karşılaştırma ya da sıralama yanlış yapmayacak düzeye erişmiştir.

Özenti kullanımlar ve çeviri yanlışları konusunda Kalecik Lisesi'nde % 6,25; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 4,16; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 7,69 oranında hata görülmektedir.

Özenti kullanımlar ve çeviri yanlışları konusunda bütün okulların genel ortalaması ise % 3,50'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 1'i hiçbir zaman, 3'ü nadiren, 1'i bazen, 2'si ise genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Dilimize yabancı dillerden sözcükler girmesi, medyada ve internette dilimizin derinliğini yitirmiş bir şekilde kullanılmasından dolayı dilimiz giderek yozlaşmaktadır. Bu bozukluğun ortadan kaldırılması için gençlere dil bilincinin okul sıralarında en iyi şekilde kazandırılması gerekir.

Mantık hatasının bulunma oranı Kalecik Lisesi'nde % 6,25; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 12,5; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 7,69'dur.

Mantık hatası konusunda bütün okulların genel ortalaması ise % 5,26'dır. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 4'ü nadiren, 3'ü bazen öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü ifade etmişlerdir. Kelimelerin gelişigüzel kullanılması, cümle kuruluşunda sözcük seçimine dikkat edilmemesi gibi sebepler mantık hatasına yol açmaktadır.

Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımı konusunda Kalecik Lisesi'nde % 12,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 20,83 oranında hata görülmektedir.

Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımında bütün okulların genel ortalaması ise % 6,57'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 2'si nadiren, 4'ü bazen 1'i genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü ifade etmişlerdir. Aslında öğrenciler yazılı anlatım çalışmalarında çok fazla deyim ve atasözü kullanmadıkları için bu oran çok yüksek çıkmamıştır. Deyim ve atasözü kullanabilmek için bir kültür birikimine sahip olmak

gerekir. Araştırmamızdan hareket ederek öğrencilerin kullandıkları sınırlı sayıdaki deyimleri ve atasözlerini bile doğru biçimde ifade edemediklerini söyleyebiliriz.

Sözcük seçimine dikkat edilmemesi konusunda Kalecik Lisesi'nde % 22,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 50; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 23,33; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 26,92; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 11,76 oranında hata görölmektedir.

Sözcük seçimine dikkat edilmemesi konusunda bütün okulların genel ortalaması %22,80'dir.

Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 1'i nadiren, 5'i bazen, 1'i genellikle öğrencilerde bu bozukluğun göröldüğünü ifade etmişlerdir. Nadiren cevabını veren öğretmenin tespiti doğru değildir; çünkü sözcük seçimine dikkat edilmemesi öğrencilerde çok sık rastlanılan bozukluklardan biridir.

Noktalama yanlışları konusunda Kalecik Lisesi'nde % 11,75; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 25; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 10; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 7,69; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 5,88 oranında hata görölmektedir.

Noktalama yanlışlarında bütün okulların genel ortalaması % 10,52'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 5'i genellikle 2'si her zaman öğrencilerde bu bozukluğun göröldüğünü ifade etmişlerdir. Noktalama yanlışları öğrencilerde çok sık görölen yanlışlardandır; ancak öğrencilerde bu yanlışlığın her zaman göröldüğünü söylemek de doğru bir tespit değildir.

Cümledeki öge eksikliği konusunda Kalecik Lisesi'nde % 22,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 37,5; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 10; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 15,38; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 10,29 oranında hata görölmektedir.

Cümledeki öge eksikliği konusunda incelenen okulların hata ortalaması % 17,98'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 2'si bazen, 5'i genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü ifade etmişlerdir. Öge eksikliği öğrencilerde sık görülen bozukluklardan biridir; bu yüzden genellikle cevabını veren öğretmenlerin tespiti daha doğrudur.

Cümlenin ögeleri arasındaki uyumsuzluk konusunda Kalecik Lisesi'nde % 18,75; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 25; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 30; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 42,30; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 19,11 oranında hata görülmektedir.

Cümlenin ögeleri arasındaki uyumsuzluk konusunda bütün okulların genel ortalaması % 23,68'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 1'i bazen, 5'i genellikle, 1'i her zaman öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü ifade etmişlerdir. Cümlenin ögeleri arasındaki uyumsuzluk öğrencilerde çok sık rastlanılan bozukluklardan biridir.

Kelime gruplarının yanlış kurulması konusunda Kalecik Lisesi'nde % 6,25; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 10; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 30,76; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 13,23 oranında hata görülmektedir.

Bu konuda incelenen okulların hata ortalaması % 11,40'tır. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 1'i nadiren, 4'ü bazen, 2'si genellikle öğrencilerde kelime grubunun yanlış kurulması ile ilgili bozukluğun görüldüğünü ifade etmişlerdir. Kelime gruplarının yanlış kurulmasından kaynaklanan bozukluk öğrencilerde bazen görülmektedir.

Eylemsilerin yanlış kullanımı konusunda Kalecik Lisesi'nde % 5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 8,33; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 3,84; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 10,29 oranında hata görülmektedir.

Eylemsilerin yanlış kullanımı konusunda incelenen okulların hata ortalaması % 6,14'tür. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 4'ü nadiren, 2'si bazen, 1'i genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Genellikle cevabını veren öğretmenin tespiti doğru değildir.

Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar konusunda Kalecik Lisesi'nde % 2,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 8,33; Kalecik İmam- Hatip Lisesi'nde % 10; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 11,53; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 1,47 oranında hata görülmektedir.

Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar konusunda inceleme yapılan okulların genel ortalaması % 4,82'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 5'i nadiren, 2'si bazen öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklar öğrencilerde sık rastlanılan bozukluklardan değildir.

Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu konusunda Kalecik Lisesi'nde % 6,25; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 4,16; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 15,38; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 2,94 oranında hata görülmektedir.

Zaman ve kişi eki uyumsuzluğu konusunda inceleme yapılan okulların hata ortalaması %5,26'dır. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 2'si nadiren, 4'ü bazen, 1'i genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Genellikle cevabını veren öğretmenin tespiti doğru değildir; çünkü zaman ve kişi eki uyumsuzluğu öğrencilerde % 5,26 oranında görülmektedir.

Çatı uyumsuzluğu konusunda Kalecik Lisesi'nde % 3,75; ; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde %6,66; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 4,41 oranında hata görülmektedir.

Çatı uyumsuzluğu konusunda inceleme yapılan okulların hata ortalaması % 3,50'tur. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 4'ü nadiren, 1'i bazen, 2'si genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu bozukluğun öğrencilerde genellikle görüldüğünü söyleyen öğretmenin tespiti doğru değildir; çünkü çatı uyumsuzluğu öğrencilerde % 3,50 oranında görülmektedir.

Ek-eylem eksikliği konusunda Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde % 4,16; Kalecik İmam-Hatip Lisesi'nde % 3,33; Kalecik Mesleki Teknik Eğitim Merkezinde %3,84 oranında hata görülmektedir.

Ek-eylem eksikliği konusunda inceleme yapılan okulların hata ortalaması % 0,87'dir. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 5'i nadiren, 1'i bazen, 1'i genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu bozukluğun öğrencilerde genellikle ve bazen görüldüğünü işaretleyen öğretmenlerin tespiti doğru değildir; çünkü ek-eylem eksikliği öğrencilerde %0,87 oranında görülmektedir.

Çoğul ekinin yanlış kullanımı konusunda Kalecik Lisesi'nde % 7,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 12,5; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 3,33; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 5,88 oranında hata görülmektedir.

Çoğul ekinin yanlış kullanımı konusunda inceleme yapılan okulların hata ortalaması % 6,14'tür. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 3'ü nadiren, 3'ü bazen, 1'i her zaman öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu bozukluğun öğrencilerde her zaman görüldüğünü işaretleyen öğretmenin tespiti doğru değildir; çünkü bu bozukluğun öğrencilerde görülme oranı % 6,14'tür.

Yapısal yanlışlıklar konusunda Kalecik Lisesi'nde % 37,5; Kalecik Sağlık Meslek Lisesi'nde 25; Kalecik İmam Hatip Lisesi'nde % 30; Kalecik

Mesleki Teknik Eğitim Merkezi'nde % 42,30; Keçiören Pursaklar Lisesi'nde % 16,17 oranında hata görülmektedir.

Yapısal yanlışlıklar konusunda inceleme yapılan okulların hata ortalaması % 29,38'dir. Yapısal yanlışlıklar gereksiz sözcük kullanımından sonra en fazla hata yapılan konudur. Yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde öğretmenlerin 3'ü bazen, 4'ü genellikle öğrencilerde bu bozukluğun görüldüğünü belirtmişlerdir. Öğrencilerde bu bozukluğun bazen görüldüğünü belirten öğretmenlerin tespiti doğrudur; çünkü bu bozukluk öğrencilerde sık rastlanılan bozukluklardan biridir.

Araştırma örneklemindeki öğretmenlerin anlatım bozuklukları ile ilgili görüşlerinin yorumlanması

Tablo29. “Anlatım bozukluğu konusunu anlatırken ağırlıklı olarak hangi yöntem ve tekniği kullanıyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 28,57'si anlatma, %28,57'si soru-cevap, %28,57'si, oyunlaştırma, % 14,28'i küme çalışması cevabını vermiştir. Her öğretmenin derste kullandığı yöntem ve teknik farklıdır; ancak öğretmen işlediği konuya en uygun yöntem ve tekniği kullanmaya dikkat etmelidir.

Anlatım bozuklukları diğer dil bilgisi konularının yanında daha fazla ağırlığı olan bir konudur. Hem öğrenci seçme sınavında anlatım bozuklukları ile ilgili çok sayıda soru çıkmakta hem de dilimizin güncel sorunlarından biridir..Öğretmenler bu konuyu işlerken bu noktaları göz önünde bulundurarak farklı yöntem ve tekniklerle konunun en iyi şekilde öğretilmesi gerektiğinin bilincinde olmalıdır.

Tablo 30. “Anlatım bozuklukları konusunu öğretirken zorlanıyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 14,28'i genellikle zorlanıyorum; % 28,57'si bazı sınıflarda zorlanıyorum; % 42,85'i anlatım bozukluklarının bazı konularında zorlanıyorum; % 14,28'i zorlanmıyorum cevabını vermiştir.

Öğretmenin bir konuyu çok iyi bilmesi onu en iyi şekilde öğreteceği anlamına gelmez. Öğrenci öğrenmeye istekli olmadıkça ya da öğretmen farklı yöntem ve tekniklerle dersi renklendirip öğrenciye hitap edemediği sürece tam öğrenme gerçekleşmez. Dolayısıyla bir öğretmen ne kadar bilgili olursa olsun bazı sınıflarda, bazı konularda zorlanması normaldir. Önemli olan öğretmenin zorlandığı noktaları doğru tespit edip değişik yöntem ve tekniklerle zoru başarmayı bilmesidir.

Tablo 31. “Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında anlama dayalı anlatım bozuklukları mı dil bilgisiyle ilgili anlatım bozuklukları mı daha fazla görülüyor” sorusuna öğretmenlerin % 28,57’si anlama dayalı; %57,14’ü dil bilgisiyle ilgili anlatım bozuklukları cevabını vermiştir. Bir kişi (% 14,28) ise “Eşit olduğunu düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır.

Yaptığımız araştırmada anlama dayalı anlatım bozukluklarının genel ortalaması % 10,25; dil bilgisiyle ilgili anlatım bozukluklarının genel ortalaması % 10,91’dir. Anlama dayalı ve dil bilgisiyle ilgili anlatım bozukluklarının hemen hemen eşit oranda görüldüğünü söyleyebiliriz.

Tablo 32. “Anlatım bozuklukları konusuna başlarken derse nasıl giriş yapıyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 14,28’i anlatım bozukluğunun tanımını yapıyorum; % 57,14’ü tahtaya anlatımı bozuk olan bir cümle yazıyorum şeklinde cevap vermiştir. İki öğretmen ise diğer şıkkını işaretlemiş; biri konuyla ilgili cd izlettiğini diğeri ise günlük hayatta sıkça kullandığımız ama farkına varmadığımız örneklerden yola çıkarak bunların dilimize verdiği zararlardan bahsettiğini söylemiştir.

Ders işlenirken konuya nasıl giriş yapıldığı konunun anlaşılması bakımından önemlidir. Anlatım bozuklukları konusunda derse giriş yapılırken konunun öneminin öğrencilere en iyi şekilde kavratılması gerekir. Bunun için de çok sık yapılan yanlışlardan ve bunların anlatımda yol açtığı problemlerden bahsedilebilir.

Tablo 33. “ Anlatım bozukluğu konusunu işlerken ders içi etkinliklerde daha çok hangi nitelikte sorular soruyorsunuz?”a öğretmenlerin % 57,14’ü uygulama; % 28,57’si analiz; %14,28’i sentez soruları cevabını vermiştir.

Öğretmenlerin ders içi etkinliklerde farklı nitelikte sorular sorması konunun tam olarak anlaşılması için şarttır; ancak işlenen konuya göre ders içi etkinliklerde yönlendirilen soruların niteliği de değişmelidir.

Tablo 34. “ Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarını en aza indirmek için ne tür etkinliklerde bulunuyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 14,28’i öğrenci anlatım bozukluğu yaptığı anda geride bildirimle düzeltiyorum; % 57,14’ü anlatımı bozuk olan cümleler verip buradaki anlatım bozukluklarını ve bunların sebeplerini bulmalarını istiyorum; % 28,57’si kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorum şeklinde cevap vermiştir. Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarını en aza indirmek için tabii ki tek bir etkinlik yeterli değildir. Öğretmen uygulayacağı etkinlikleri öncelik sırasına koyup farklı etkinliklerle konuyu işlemelidir.

Tablo 35. “Konunun amaç ve hedefleri doğrultusunda daha iyi anlaşılması için önceden hazırlık yapıyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 42,85’i genellikle; % 57,14’ü her zaman yanıtını vermiştir.

Öğretmenin derse hazırlık yaparak gitmesi konunun tam olarak anlaşılması için şarttır.

Tablo36. “ Bu konu ile ilgili ders kitaplarında yer alan metin altı soruları kullanıyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 14,28’i değiştirerek kullanıyorum; % 85,71’i bazen değiştirerek bazen de aynen kullanıyorum cevabını vermiştir.

Öğretmen ders işlerken kitabın bir araç olduğunu unutmamalıdır. Kitaptan gerekli gördüğü yerlerde gerektiği kadar yararlanmalıdır.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

IV.I. Sonuçlar

1. Araştırma grubunu oluşturan 228 öğrencinin yazılı anlatımları tespit ettiğimiz 20 alt problem dahilinde değerlendirilmiştir.

2.Araştırma örnekleminde yer alan 228 öğrencinin 128'i kız, 100'ü erkektir. Örneklem içinde kızların yüzdelik oranı %56, erkeklerin yüzdelik oranı ise %44'tür.

3.Öğrencilerde en fazla görülen anlatım bozuklukları sırasıyla gereksiz sözcük kullanımı (%33), yapısal yanlışlıklardan kaynaklanan hatalar (% 29) ve cümlelerin öğeleri arasındaki uyumsuzluk (% 18)'tur.

4.Öğrencilerde en az görülen anlatım bozuklukları; karşılaştırma ya da sıralama yanlışları (%0,43), ek-eylem eksikliği (% 0,87) ve çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılması (% 1,31)' dır.

5.Anlama dayalı anlatım bozukluklarının genel ortalaması %10,25; dil bilgisiyle ilgili anlatım bozukluklarının genel ortalaması % 10,91'dir.

6.Öğretmenlere uygulanan yazılı anlatım bozukluklarının sebeplerini belirleme ölçeğinde 1 öğretmen gereksiz sözcük kullanımının öğrencilerde nadiren görüldüğünü; 2 öğretmen yanlış yerde sözcük kullanmanın nadiren görüldüğünü söylemiştir. Araştırmamıza göre çelişen sözlerin kullanılması oranı nadiren olmasına

rağmen 6 öğretmen bazen cevabını vermiştir. 1 öğretmen anlam belirsizliğinin genellikle, 2 öğretmen karşılaştırma ya da sıralama yanlışlarının bazen, 1 öğretmen sözcük seçimine dikkat edilmemesinin nadiren, bir başka öğretmen ise çoğul ekinin yanlış kullanımının her zaman olduğunu işaretlemişlerdir. Araştırmamıza göre bu cevapları veren öğretmenlerin tespitleri doğru değildir.

7. Öğretmenlere uygulanan görüşme formuna göre araştırma yapılan öğrencilerin dersine giren 5 öğretmen bayan, 2 öğretmen erkektir. İki öğretmenin öğretmenlikte çalışma yılları 1–5; beş öğretmenin 6–10 arasında değişmektedir.

IV.II. Öneriler

1. Yazılı ve görsel medyada, arkadaş ve aile çevresinde zengin ve doğru bir dil kullanımına rastlamayan, bu şekilde yetişen bireyler; doğru, güzel etkili ve zengin bir anlatıma sahip olamamaktadır. Bunların sonucunda öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında görülen bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Bu bozuklukları en aza indirmek için en başta yapılması gereken ana dili doğru ve güzel konuşmanın öneminin öğrencilere anlatılmasıdır. Öğrenci ana dilini doğru bir şekilde konuşmanın millî bir görev olduğunun bilincine varmalıdır. Bu bilinç okul sıralarında öğrenciye verildiği takdirde öğrenci ana dilini korumak ve geliştirmek için gereken çabayı gösterecektir.

2. Öğrenciye dil zevkini kazandırmak ve onda dil bilinci uyandırmak için edebi değeri olan, iyi, güzel ve düzgün örneklerin öğrenciye sürekli olarak okutulması gerekir. Bu konuda özellikle ders kitaplarına alınan metinler özenle seçilmelidir.

Bireyin fikir ve hayal dünyasının gelişip belirli bir üsluba sahip olması okuduğu iyi ve güzel eserler sayesinde olur. Öğrenci, öğrenmeye çalıştığı dilin güzel örneklerini sürekli olarak duymalı, görmeli, okumalı ve bu güzel örneklerle özenip kendisi de estetik ürünler meydana getirme konusunda cesaretlenmelidir.

3. Millet olarak en büyük eksiklerimizden birisi okuma alışkanlığımızın olmamasıdır. Yazılı anlatım kâğıtlarında gereksiz sözcük ve eklerin kullanımının, cümlelerin öğeleriyle ilgili yanlışlıkların bu kadar fazla görülmesinin sebebi budur. Okuma alışkanlığı kazandırma konusunda öğretmenlere, velilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Okul öncesi eğitimden başlayarak çocuklara okumanın önemi anlatılmalı, öğretmenler ve veliler kitap okuma konusunda çocuklara örnek olmalıdır.

Çocuk; anne babanın kitap okumadığı, sürekli olarak televizyon seyrettiği bir ailede yetişiyorsa, bu çocuğa kitap okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmak o oranda zorlaşır. Bu konuda toplumu oluşturan bütün bireylerin bilinçli olması gerekir.

Okuma alışkanlığı ve dil bilinci kazandırma konusunda seminerler, konferanslar düzenlenmeli; yazılı ve görsel medyada bu konu ile ilgili kampanyalar yapılmalıdır. Öğrenciye yeteri kadar okuma olanağının sağlanması açısından sınıf ve okul kitaplıkları zenginleştirilmelidir.

4. Dilimizin zenginliğini ve güzelliğini en iyi şekilde anlatmak ve korumak için devletin izlediği millî bir politika olmalıdır. Ülkeyi yöneten kişiler dile gereken önemi gösterirlerse toplumu oluşturan bireyler de dil konusunda daha bilinçli olacaktır.

5. Okullarda bütün öğretmenler Türkçeyi en iyi şekilde kullanmaya özen göstermelidir. Sadece Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinden dil konusunda duyarlı olmalarını beklemek doğru olmaz. Bütün öğretmenler dili kullanma konusunda öğrencilere en iyi şekilde örnek olmalıdır.

Ayrıca herhangi bir yabancı dil öğretilirken öğrencinin kendi diline hakimiyetini kaybetmemesine dikkat edilmelidir.. Bu konuda özellikle yabancı dil öğretmenlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğrenci herhangi bir yabancı dili

öğrenirken yabancı dildeki kuralları, kelimeleri kendi dilinde de kullanmaya başlarsa bu dilimiz açısından büyük bir tehlikeye sebep olur. Kendi dilinin kurallarından çok yabancı bir dilin kurallarını bilen, kendi diline hâkim olamayan, dil bilinci ve sevgisi olmayan nesiller yetişir. Bu da bir ülkenin yok olması için tek başına yeterli bir sebeptir.

6. Dilin kazanımı ve gelişimi konusunda çalışan dil uzmanları, özellikle okul öncesi yıllarının dil kazanımı bakımından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Doğru ve düzgün bir Türkçenin temellerinin atılmasında ailenin ve çevrenin büyük rolü vardır.

Yapılan araştırmalar anaokullarının da çocuğun dil gelişiminde önemli katkısının olduğunu göstermektedir. Ancak anaokulları yurdumuzun her bölgesinde henüz yeterli sayıya erişememiştir. Anaokullarının etkisiz kaldığı bu bölgelerde televizyon eğitim aracı olarak kullanılabilir. İçinde yaşadığımız “televizyon çağı” olarak adlandırılacak dönemde; yapılacak ilgi çekici, hem eğlendirici hem de eğitici nitelikteki programlarla çocuğun dili doğru ve güzel bir şekilde kazanması sağlanabilir. Bilinçli bir şekilde hazırlanacak olan televizyon programları çocuğun dil gelişimine katkıda bulunur. Ancak günümüzde uzman olmayan kişiler tarafından bilinçsiz bir şekilde hazırlanan televizyon programları çocukların dil gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

7. Günümüzde daha ilkokul sıralarında başlayan, üniversiteye kadar devam eden test uygulamaları yazılı ve sözlü anlatımda önemli eksikliklere yol açmaktadır. Sürekli test çözen, doğru şıkkı cevaplar arasında kolaylıkla bulup işaretleyen öğrenci kendisini farklı bir şekilde ifade etme yeteneğinden ve yorum gücünden giderek uzaklaşmaktadır. Bu yüzden öğrencilere yazılı ve sözlü anlatımda kendilerini rahat şekilde ifade edecekleri birtakım etkinlikler yaptırılması gerekir. Öğrencilerin zihin gelişimine faydası olacak, yaratıcı düşüncelerini sağlayıp ilgilerini çekecek, kendilerini ifade etmede zorlanmayacakları etkinlikler yaptırılarak anlatım becerileri geliştirilmelidir. Yazılı ve sözlü anlatımla ilgili ne kadar çok uygulama yapılırsa yazılı ve sözlü anlatım becerisi o oranda gelişir

8. Yapılan araştırmalar anlatım bozuklukları konusunda geri bildirimin önemli olduğunu göstermiştir. Öğrenci sözlü ya da yazılı anlatım esnasında anlatım bozukluğu yaptığında bu bozukluk anında düzeltilmeli ve bozukluğun neden kaynaklandığı öğrenciye açıklanmalıdır. Yazılı anlatım kâğıtları değerlendirildikten sonra, yanlışlarını görmeleri ve bu yanlışları tekrarlamamaları için öğrencilere yeniden dağıtılmalıdır.

9. İlkokuldan başlayarak öğrencilere sistemli bir şekilde dil bilgisi öğretilmelidir. Aynı zamanda başarılı bir müfredat programı ve iyi eğitim almış bir öğretim kadrosu sayesinde ana dili öğretimi daha başarılı hale getirilebilir. Müfredat programları, alanında uzman olan kişiler tarafından yeterli incelemeler ve araştırmalar yapıldıktan sonra hazırlanmalıdır.

10. Öğretmenler anlatım bozuklukları konusunu işlerken farklı yöntem ve tekniklerle dersi daha verimli hale getirmeli ve öğrencilerdeki seviye farklılıklarını göz önünde bulundurarak ona göre etkinlikler yaptırmalıdır.

11. Bütün derslerde tüm öğretmenler anlatımlarına dikkat etmeli ve bu konuda öğrencilere örnek olduklarını unutmamalı; kendilerini geliştirmeye ve yenilemeye açık olmalıdırlar. Sözlü ve yazılı anlatımda başarının sorumluluğu sadece Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine bırakılmamalıdır. Okuldaki idareci kadrosundan başlayarak diğer branş öğretmenleri, hatta hizmetli kadrosuna kadar herkes bu sorumluluğu hissetmeli, konuşmalarıyla, davranışlarıyla örnek olmalı ve yerel söyleyişlerden uzak standart bir Türkçe ile konuşmalıdır.

12. Öğretmenlerin branşları ile ilgili akademik çalışmalarına destek verilmeli ve bu sayede öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri, dil öğretimi konusunda dünyadaki tüm yenilikleri takip edebilme ve kendi ölkemizde uygulayabilme şansına sahip olmalıdır. Bu millî eğitim politikasının temel amaçlarından biri haline gelmelidir.

13. Kendini ifade edemeyen ya da yanlış ifade eden birey kişisel ve sosyal anlamda iletişim bozukluklarına sebep olur. Kendini yeterince ifade edebilen ve mutluluğu, başarıyı yakalayabilmiş bireylerin oluşturduğu toplumlarda büyük sosyal problemler yaşanmaz. Bunları sağlayan unsurun sözlü ve yazılı anlatımdaki yeterlilik olduğu öğrencilere en iyi şekilde anlatılmalıdır. Öğrenci sözlü ve yazılı anlatımdaki yeterliliğin sadece Türkçe derslerinde değil diğer derslerde ve hayatta da başarıyı beraberinde getireceğinin bilincinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

AĞCA, H.(2001) . **Sözlü ve Yazılı Anlatımda Türkçenin Kullanımı**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

..... (1999). **Yazılı Anlatım**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

AKBAYIR, S. (2003). **Dil ve Diksiyon, Yazılı ve Sözlü Anlatım Bozuklukları**. Ankara: Akçağ.

AKSAN, D. (1988). *Ortaöğretimde Türk Dili Öğretimini Geliştirme Yolları*. **Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları:160.

AKSOY, Ö.A. (1980). **Dil Yanlışları**. Ankara: TDK Yayınları.

AKTAŞ, Ş. ve Gündüz, O . (2005). **Yazılı ve Sözlü Anlatım, Kompozisyon Sanatı**. Ankara: Akçağ.

ALPTEKİN, T. (1982). **Kompozisyon Bilgisi**. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No:176

AŞILIOĞLU, B. (1993). **Ortaokullarda Türkçe Öğretimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmamış Doktora Tezi).

BANGUOĞLU, T. (1995). **Türkçenin Grameri**. Ankara: TDK Yayınları.

BAŞ, T. (2006). **Anket nasıl hazırlanır, uygulanır, değerlendirilir**. Ankara: Seçkin Yayınları.

CEMİLOĞLU, M. (2004). **İlköğretim okullarında Türkçe Öğretimi**. İstanbul: Aktüel Yayınları.

..... (2003). **Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**. İstanbul: Alfa Yayınları

DEMİRAY, K. (1955). **Sözlü ve Yazılı Anlatım, Kompozisyon**. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

DEMİREL, Ö. (1999). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. İstanbul: MEB yayınları.

DİLAÇAR, A. (1968). **Dil, Diller ve Dilcilik**. Ankara: TDK Yayınları

EDİSKUN, H. (1963). **Yeni Türk Dil Bilgisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi .

EDİSKUN, H. ve Dürder, B. (1949). **Uygulamalı Türkçe Öğretimi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

EMİR, S. (1971). **Örnekleriyle Kompozisyon Yazma Sanatı**. İstanbul: Yaylacık Matbaası.

ERTAN, A. (1968). **Örneklerle Sözlü ve Yazılı Yeni Kompozisyon**. İstanbul: Ak Kitabevi.

GENCAN, T. N. (1966). **Dilbilgisi**. İstanbul : Türk Dil Kurumu Yayınları 243.

GİRAY, Ü.(2001). **Türkçeyi Güzel Konuşma ve Okuma Kılavuzu**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

GÖĞÜŞ, B. (1970). “*Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimine Bir Bakış.*” **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1970**.138-155.

..... (1978). **Türkçe ve Yazın Eğitimi**, Ankara.

..... (1991). **Sözlü ve Yazılı Anlatım**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

GÜNEŞ, F. (1992). “*Doğru Okuma Alışkanlıkları*” , **Millî Eğitim**, (Bkz.114), Ankara.

GÜRKAN, T. (1988). “*Çocuğun Dil Gelişim ve Eğitiminde Ailenin Rolü.*” **Türk Dili’nin Öğretimi Toplantısı**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları:160.

HEPÇİLİNGİRLER, F.(2005). **Türkçe Dilbilgisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi

..... (2005). **Dedim “Ah”**. İstanbul: Everest Yayınları

HIZLI, G. (2004). **Anlatım Bozukluklarının Düzeltilmesinde Geri Bildirimin Etkisi**. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

HATİPOĞLU, A.N. (2000). **Üniversitede Türk Dili Dersleri, Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Seçkin Yayınları.

KABAHASANOĞLU, V. , Demirci, S.(2000). **Üniversitelerde Türk Dili, Yazılı ve Sözlü Anlatım Dersleri**. İstanbul: Der Yayınları

KANTEMİR, E. (1981). **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları

KANTEMİR, E. (1976). **Türkiye’de Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

KARAALIOĞLU, S. K. (1967). **Sözlü-Yazılı Kompozisyon**. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri Kolektif Şirketi.

KARAKUŞ, İ. (2002). **Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.

KARASAR, N. (2003). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARATAY, H. (2007) . **İlköğretim Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Alan Araştırması**. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı(Yayımlanmamış Doktora Tezi)

KAVCAR, C.(1999). **Edebiyat ve Eğitim**. Ankara: Engin Yayınları.

KORKMAZ, Z. , Ercilasun, A.B. , Zülfikar, H. , Parlatır, İ. Akalın, M. Gülensoy, T. Birinci, N.(2001). **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**. Ankara:Yargı Yayınevi

OLGUN, Y. (1996). **Türk Dili-Kompozisyon**. İstanbul: Alfa Yayınları

ÖZBAY, M. (1995). **Ankara Merkez Ortaokullarındaki Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma**. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı(Yayımlanmamış Doktora Tezi).

ÖZDEMİR, E. (1998).**Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı(Kompozisyon)**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

..... ,Binyazar, A.(1969). **Yazmak Sanatı(Kompozisyon)**. İstanbul: Varlık Yayınevi

PAR, A. H. (1983). **Sözlü ve Yazılı Anlatım**. İstanbul: Serhat Yayınları.

SİNANOĞLU, O. (2006). **Bye Bye Türkçe**. İstanbul:Alfa.

TANSEL, F. A. (1962). **İyi ve Doğru Yazma Usulleri**. Ankara: Millî Kültür Yayınları.

TTKB (Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı).(2005).**Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı ve Klavuzu**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TÜRK DİL KURUMU: **Türkçe Sözlük** (1998) . Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

UÇA, M. (2003). **İstanbul’da Seçilen İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıf Türkçe Derslerinde Tespit Edilen Yazılı Anlatım Bozuklukları ve Öneriler**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

YAKICI, A. , Yücel,M. , Doğan, M., Yelok,S.(2005). **Üniversiteler için Türkçe–1 Yazılı Anlatım**. Ankara: Bilge Yayınları.

YALÇIN, A. (2002). **Türkçe Öğretim Yöntemleri, Yeni Yaklaşımlar**. Ankara: Akçağ Yayınları.

YAMAN, E., Köstekçi, M. (1998). **Üniversiteler İçin Örnekli-Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon**. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

YILMAZ, Ö. (1998). “Orta Öğretimde Yazılı Anlatım.” **Türkçenin Öğretimi ve Eğitimi Sempozyumu**. Ankara: A.Ü. Gaziantep Şubesi Yayını.

EKLER

Ek-1 Uzman Görüşü

Değerli Uzman,

Anlatım bozukluklarının sebebini belirleme ölçeğinin amacı, öğrencilerde görülen anlatım bozukluklarının sebeplerini belirlemektir. Bu amaçla Türk Dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşlerini almak için oluşturulan taslak form aşağıda bilgilerinize sunulmuştur.

Formda yer alan maddeleri uygunluğu açısından değerlendirmenizi beklemekteyiz. Gerekli gördüğünüz durumlarda maddelerin düzeltilmesi ile ilgili görüşlerinizi ve eleştirilerinizi “ Açıklama” sütununa yazabilirsiniz.

Hiçbir zaman: İlgili maddede bulunan anlatım bozukluğunun öğrencilerde görülmediğini gösterir.(1 puan)

Nadiren : İlgili maddede bulunan anlatım bozukluğunun öğrencilerde nadir bir şekilde görüldüğünü gösterir.(2 puan)

Bazen : İlgili maddede bulunan anlatım bozukluğunun öğrencilerde bazen görüldüğünü gösterir.(3 puan)

Genellikle : İlgili maddede bulunan anlatım bozukluğuna öğrencilerde genelde rastlandığını gösterir.(4 puan)

Her zaman : İlgili maddede bulunan anlatım bozukluğunun öğrencilerde her zaman görüldüğünü gösterir.(5 puan)

Yazılı Anlatım Bozukluklarının Sebeplerini Belirleme Ölçeği

Değerli öğretmenler,

Anketin bu bölümünde sıralanan ifadeler, öğrencilerde görülen anlatım bozukluklarının sebepleriyle ilgilidir. Her maddeyi okuduktan sonra size uygun gelen kutuya (X) işareti koyunuz.

Madde No	YAZILI ANLATIM BOZUKLUKLARININ SEBEPLERİ	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman
		A	B	C	D	E
1	Öğrencilerdeki anlatım bozuklukları gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanır.					
2	Yanlış yerde kullanılan sözcüklerden kaynaklanır.					
3	Çelişen sözlerin aynı ifadede kullanılmasından kaynaklanır.					
4	Anlam belirsizliğinden kaynaklanır.					
5	Karşılaştırma ya da sıralama yanlışlarından kaynaklanır.					
6	Özenti kullanımlardan (yabancı dilden sözcük alma ve yeni sözcükler uydurma) ve çeviri yanlışlarından kaynaklanır.					
7	Cümlede mantık hatasının bulunmasından kaynaklanır.					
8	Deyimlerin ve atasözlerinin yanlış kullanımından kaynaklanır.					
9	Yanlış sözcük kullanımından kaynaklanır.					
10	Noktalama işaretlerinin yanlış ya da eksik kullanımından kaynaklanır.					
11	Cümledeki öge eksikliğinden kaynaklanır(özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci eksikliği)					
12	Özne-yüklem, nesne-yüklem, dolaylı tümleç-yüklem, zarf					

	tümleci-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanır.					
13	Kelime gruplarının yanlış kurulmasından kaynaklanır.					
14	Eylemsilerin yanlış kullanımından kaynaklanır.					
15	Bağlaçlarla ilgili yanlışlıklardan kaynaklanır.					
16	Zaman ve kişi eki uyumsuzluğundan kaynaklanır.					
17	Çatı uyumsuzluğundan kaynaklanır.					
18	Ek eylem eksikliğinden kaynaklanır.					
19	Çoğul ekinin yanlış kullanımından kaynaklanır.					
20	Yapısal yanlışlıklardan kaynaklanır(iyelik ekinin gereksiz, ek ve sözcüklerin yanlış kullanımı vs.)					

Ek-3 ÖĞRETMENLERLE GÖRÜŞME FORMU**1.Cinsiyetiniz**

() Kadın () Erkek

2-Öğretmenlikte kaçınıcı yılınız?

- 1.Bir yıldan az
- 2.1-5 yıl
- 3.6-10 yıl
- 4.11-15 yıl
- 5.16-20 yıl
- 6.21-

3)Anlatım bozukluğu konusunu anlatırken ağırlıklı olarak hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz? (Vereceğiniz cevap birden fazla ise öncelik sırasına göre numaralandırınız.)

Anlatma Soru-Cevap Oyunlaştırma Küme Çalışması Analiz ve sentez

4)Öğrencilere anlatım bozuklukları konusunu öğretirken zorlanıyor musunuz?

- A)Genellikle zorlanıyorum.
- B)Bazı sınıflarda zorlanıyorum.
- C)Anlatım bozukluklarının bazı konularında zorlanıyorum.
- D)Zorlanmıyorum.
- E)Diğer...

5)Öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında anlama dayalı anlatım bozuklukları mı dil bilgisiyle ilgili anlatım bozuklukları mı daha fazla görülüyor?

6)Anlatım bozuklukları konusuna başlarken derse nasıl giriş yapıyorsunuz?

- A)Ders kitabındaki hazırlık sorularını yapıyorum.
- B)Anlatım bozukluğunun tanımını yapıyorum.
- C)Öğrencilere anlatım bozukluğunun ne olduğunu soruyorum.
- D)Tahtaya anlatımı bozuk olan bir cümle yazıyorum.
- E)Diğer...

7)Anlatım bozukluğu konusunu işlerken ders içi etkinliklerde daha çok hangi nitelikte sorular soruyorsunuz?

- A)Bilgi-Kavrama soruları (Bir tanımın ya da ezbere dayalı bir bilginin hatırlanmasını gerektiren sorular)
- B)Uygulamaya dönük sorular (Öğrenilen bilgileri kullanarak istenen sonuca ulaşmalarını gerektiren sorular)
- C)Analiz soruları (Bir bütünü oluşturan parçalara dikkati yoğunlaştırmayı gerektiren sorular)
- D)Sentez soruları (Öğrenilen temel bilgiler ışığında hayal gücü ve yaratıcı düşünce yardımıyla yeni ve değişik sonuçlara varmayı gerektiren sorular)
- E)Değerlendirme soruları (Herhangi bir konuyla ilgili bir yargıya varmayı, bir şeye ilişkin değer biçmeyi gerektiren sorular)

8)Öğrencilerdeki anlatım bozukluklarını en aza indirmek için ne tür etkinliklerde bulunuyorsunuz?

- A)Öğrenci anlatım bozukluğu yaptığında anında geri bildirimle düzeltiyorum.
- B)Anlatımı bozuk olan cümleler verip buradaki anlatım bozukluklarını ve bunların sebeplerini bulmalarını istiyorum.
- C)Kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorum.
- D)Arkadaş ortamında, medyada vb. karşılaştığı anlatım bozukluklarını bulup getirmesini istiyorum.
- E)Diğer...

9)Konunun amaç ve hedefleri doğrultusunda daha iyi anlaşılması için önceden hazırlık yapıyor musunuz?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Genellikle Her zaman

10)Bu konu ile ilgili ders kitaplarında yer alan metin altı soruları kullanıyor musunuz?

- A)Kullanmıyorum, kendim hazırlıyorum.
- B)Değiştirerek kullanıyorum.
- C>Aynen kullanıyorum.
- D)Bazen değiştirerek bazen de aynen kullanıyorum.

HAYALİN PEŞİNDEN

Polis yine kaçakçılarının peşine düşmüştü. Bu sefer kaçakçılık olayı deniz kenarındaki balıkçılarda saptanmıştı. Balık tekneleriyle kaçakçılık yapıyorlardı. Polis direk bastırı da yapamıyordu. Çünkü çok dikkatliydi. Onları isten içe yakmaya çalışan polis her zaman uyguladıkları planı uygulayacaklardı. Bir sabahın
5 kimse şüphelenmeyeceğinden gizlice sobanları bir bahaneyle kaçakçıların işlerine ^{Örneğin yuvarlak} katardı. Polis Coban Recep'e bunu teklif edince çok sevindi. Hersi bir defaya mahsusdu ama değerdi. Ayrıca büyük hayalini gerçekleştirmek için iyi bir fırsattı.

Recep'in çocukluğundan beri atlından çıkaramadığı bir hayali vardı. Dedektif
10 olmalı. Ama olumsuz yaşam şartları bir türlü buna izin vermemişti. Recep iyi kalpli, yardımsever ve azimli bir sobandı. Bu iyiliği de hem hayalini gerçekleştirmek hem de memleketi için yapacaktı.

Recep, Balıksı Mustafa adındaki kaçakçıya bir bahaneyle gönderildi. Recep onlara kolay ayak uydurdu ve güvenlerini kazandı. Tabi bu arada polisle iletişimini sürdürüp her şeyden bir bir haberdar ediyordu. Recep Mustafa'nın yanında
15 calısalıdan beri gizli işler yaptığını, ortada bir dolap döndüğünü sezmişti. Bir gün Mustafa'yı takip etti. Mustafa'nın demir bir kapıdan içeri girdiğini ve beton bir bahçe yolunda ilerleyerek, büyük bir havuzun yanından geçip kapının yanındaki asansöre bindiğini gördü. İçice şüphelenen Recep hemen Komiser Kemâl'e gitti. Önce estemiş, cep ağızları yırtık, kolları ezilmiş olan cekatini cıtal iğnesiyle, büyük bir
20 saygı gösterisi yaparak ilikledi. Sonra sız başladı. Olanları Komiser Kemâl'e anlattı. Polis hemen bir bastırı düzenledi ve Balıksı Mustafa'yı suç üstü yakaladı. Kaçak eşyalarının içinde antika tarihi eserler ve değerli ziynet eşyaları da vardı. Bilezik, yüzük, küpe... ~~gereksiz~~ ^{gereksiz}

Balıksı Mustafa'nın dosyası da oldukça kabarıktı. Daha önce de kaçakçılık
25 tan yakalanmış, içeri atılmıştı. Ama aklan yararlanarak tahliye olmuştu. Mustafa'nın mahkemesinde Recep kaç aydır hastahane de yatan, hasta ve yaşlı annesinin ölüm haberini aldı. Bu haberle yıkılmıştı. Çünkü hayattaki tek varlığı, tek yoldaşı annesiydi. Onu da kaybetmişti. Daha kötüsü ne olabilirdi ki.

Annesinin cenaze töreninden sonra bacasığına gelen Komiser Kemâl
30 ona kaçakçılık olayındaki yardımlarından dolayı minnet duyduğunu ve ona bu yüzden borçlu olduğunu söyledi. Daha sonra Recep'e bundan sonra onlarla birlikte çalışmasını arzuladığını büyük bir ısrarla söyledi. Recep belki hayatındaki tek insanı kaybetmişti ama; bir türlü ulaşamadığı o büyük çocukluk hayaline kavuşacaktı.

Köyün birinde bir coban yaşamış. Bu coban ömründe hiç köyünün dışına çıkmamış. Ama sürekli İstanbul isimli ^{vijgöl eksikliği} bir şehri ^{sözünün yanlış yerde} duyar ve çok meraklı kullanımı edermiş.

Bizim meraklı coban bir gün İstanbul'a gitmeyi kafasına koymuş. Bütün 5 ve yarılarında bir kaç erzak alıp yola koyulmuş. Yoldan geçen bir arabayı durdurmuş ve İstanbul'a gelmiş.

Sakin coban İstanbul'u görünce çok şaşırır. Hele birde denizi görünce oklı hayali olurmuş. İçinden "Bu bizim köyün görünüşünde benzemiyor emme de büyükmüş yahu" diye geçirir. Bir halin bütünden geçerken cesitli balıkları görünce çok şaşırır. Midyeleri 10 eline alıp incelemeye başlar. Kendi kendine "Böle gabuklu birşeyi kimdir en iyisi ben aliverem, hem köydekilere göstertirim hem de balıkçıya çok olmaz" diye söylenmiş ve midyeleri tokasına doldurmaya başlar. Bunu gören balıkçı kızgın zannedip üstüne ^{noEtalama isaretinin eksik} yürümüş. Coban korkusundan karmaya başlamış. ^{kullanımı}

Kaçarken yeni döktükten beton görmemiş ve içine düşmüş. Her yeri batmış. Hemen kalkıp 15 üstünü temizlemek için kendini bir havuza atmış. Orada da hızlıca çıkıp karmaya devam etmiş. Çünkü balıkçı hala arkasından koşuyormuş. Coban korkudan hiç bilmediği bir çarıya girmiş. Burasında altını üstüne getirmiş. Birane seyyara o kadar hızlı çarpmış ki bütün kışları, kışık otel ragnelade takılı konaklar v.b. birçok tatıcı darma dögün olmuş. Bu kez pesine seyyar da takılmış.

20 Coban o kadar çok korkmuş ki hemen apartmanın birine girip saklanmış. O apartmandada asansör tamiri yapılıyor. Bizim sakin coban asansörü görünce çok şaşırır. "Abaaa!" hele gutunun büyüklüğüne bak" diye söylenip içine girmiş. Düzmelele oyaktan asansörün kapısı kapanmış. Coban da içinde kalmış. Allah'ta kapıcı coban'ın imdadına yetişmiş. Coban dışarı çıkınca aldığı yara bağlanmış. Kapıcı cobanı hastaneye götürmüştü. Bütün dünya işlerini tamam ^{noEtalama isareti yanlışlığı} 25 Batıp cobanı bir güzel muziyene ettirmiş, derken coban "uyan hadi uyan sör" gidiyor" diye sesler duymuş. Birde kalkmış bir batmış ki halb kendi köyünde meğer hepsi uyuymuş. Derin bir oh alıp birdaha İstanbul'u ağzına bile almamış.

* GERÇEK AŞK *

- 1 Zeliha ile Suna adında iki kız kardeş varmış. Bunlar iki erkekle evlenmişler. Daha sonra Suna İstanbul'a taşınmış. Suna'nın eşi zenginmiş ama Zeliha'nın eşi doğadışı zengin değilmiş. Zeliha'nın geçim sıkıntısından dolayı köye taşınmışlar. Zeliha'nın Zeynep adında bir kızı olmuş. Zeynep hırsakula gitmemiş. Köyde ona buna yaramadık, çobanlık yaparmış. Zeynep'in annesi hastalarmış bir hafta sonra ölmüş. Zeynep ortalıkta kalmış. Çünkü babası uzaklara çalışmak için gitmişti. Tek annesi İstanbul'daki teyzesinin yanına gitmişti. Yola çıkmış. Tam yürürken yatağına çatal iğne battı. Çatal iğne paslıydı. Zeynep'in yaşı çok küçük. Budurum İstanbul'a gitmesini bir kaç gün emretti ama budurum Zeynep'i karamından caydırırmadı.
- 10 Daha sonra tekrar yola koyuldu. Daha sonra batonlarla dolu bir sehire ulaşmış. Bu sehirde hırsakulluk yokmuş. Köyün güzel ağaçları ormana gelmiş ve toplanmış. Nereye gitsen herkes ora gülüyordu ve o sehirde kimse Zeynep gibi alınmıyormuş. Elindeki ceketle bir birinin önüne gelmiş. Kapiyi açmış içeri girmiş. Batmış. Zaman elinin boz nesneler küçük içmeye benzer bir yere giriyorlar, odaya girmiş. Oda birden 15 rekabet etmiş Zeynep'in elindeki çapraz kesilmiş ve gıcıkalmış. Sonradan öğrendi ki içine girildiği oda asansörmüş. Asansör büyük sehirlerde merdiven görevini yaparmış. En sonunda teyzesine ulaşmış. Teyzesi onu orak kesilmiş ama onu medeniyetli bir kız yapmak istiyormuş. Zeynep her gün biraz daha öğreniyormuş. Zeynep'in buradaki tek arkadaşısı yaşlı bir balıkçıydı. Çok iyi arkadaşlıklarını Zeynep bir gün 20 çok kötü hastalarmış. Teyzesiyle beraber Zeynep'i hastaneye götürmüşler. Zeynep hastalığını vuruşturmuş. Doktoruna rağmen daha iyi olmuyordu. Zeynep'in doktoru çok iyi, yakışıklı ve iyi kalpli bir doktormuş. Zeynep bu doktorla hastalanıyormuş. Genel doktorlar Zeynep'e karşı hoş değilmiş. Zeynep iyileşip evlenmiş. Bir gün bahçede dolmuş yandık. Tam havuzun yanında yken 25 sinden önce sesleri geliyormuş. Birde baktığı havuzun içindeki suyu yakışıklı doktorun görüntüsüydüğü. Zeynep havuzdan ne yapacağını bilmiyordu. Arkasını dönmüş. Birde ne görsün Doktor elinde bir çift küpe ve bir yüzele karpısında duruyormuş. Kalbi hıltı hıltı çarpıyormuş. Doktor Zeynep'e evlenene teklif etmiş. Zeynep'e bu teklifi kabul etmiş. Evlenmişler ve mutluluğa erişmişler.

AD = JELMA

SOYAD =

VARGELOĞLU

NO = 80

SINIF = 10TH/12

Goban'ın Yolculuğu

Goban sürüsüyle birlikte dolazırken ınmağın yanın-
da küçük beton bir havuz var. Hemen yanında bir balık-
cı vardı. Balıkçı hiç kimildanmıyordu. Goban korkarak
yanına doğru gitti. Goban balıkçıyı öyle görünce çok
5 endişelendi. Ama neyin olduğunu anlayamamış, Vücuduna
bakıyordu. İz var mı diye. Kulaklarının arkasında bir kızarma
vardı. Balıkçıyı zehirli bir ari sokmuştu. Goban yarasında-
kı cıtal iğneyle ariinin iğnesini çıkardı. Ama bunun işe
yaramayacağını düşünerek balıkçıyı hastaneye götürdü.

10 Hastanenin kapısında sedye görün. Balıkçıyı sedye-
ye yatırır. Daha sonra hemşirelerle birlikte onu asansöre
bindirerek ameliyathaneye çıkartırlar. Ameliyathanenin
kapısının önünde beklerken balıkçının cebinden bir çift
küpe ile dosya çıkmıştı. Goban küpelerin kime ait oldu-
15 ğunu merak eder. Balıkçı ameliyattan 2 saat sonra kendi-
ne gelmiş ve kime ait olduğunu sormuş. 2 yıl önce bir
ailenin kızını istediklerinin ama vermediklerini söyledi.
Goban balıkçıya küsmesinin ^{ek yanlış} ~~bağ~~ olduğunu söyler.
Ama balıkçı çok inatçıdır.

20 Goban balıkçının kızını arar olanları anlatır. Kızı
koşarak hastahaneye gelir. Kızı babasından özür di-
ler. Olanları unutmasını söyler. Balıkçı bunları aldırma-
mazlıktan geliyordu. Kızınında çok mutlu bir aile-
si varmış. Torununun olduğunu öğrenince balıkçı bi-

aldırma-
DEkin
yanlış
kullanılır.

25 razıcık yumuşamış. Balıkçı hatasını anlamış ve kızıyla
barışmış. Hastahanedan sıktıktan sonra gobanı ziyaret
etmişler. Goban çok mutlu olmuş. Birlikte eğlenmişler.
O gün balıkçıda, kızıda çok mutlu oldular. Balıkçı
bugüne kadar neden bu kadar inatçı davranışını

30 anlayamamış. Böyle bir hata yapmaması gerektiğini düşünür.